

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก

จังหวัดหนองคาย

ECO-TOURISM : A CASE STUDY OF BANN WANG

NAM MOK, NONGKHAI PROVINCE.

โดย

นายอิทธิพล โกมล

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงาน

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๓

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาบ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นกับกลุ่มนักท่องเที่ยว และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างผู้เกี่ยวข้องในชุมชน เป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหาในลักษณะพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า

๑. ข้อมูลทั่วไปและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ส่วนมากช่วงอายุ ๑๖-๒๕ ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและนักท่องเที่ยวมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นส่วนใหญ่ เดินทางมาเพื่อการพักผ่อนและเดินทางมา โดยส่วนมากทางรถยนต์ส่วนตัว มาพักผ่อนกับกลุ่มเพื่อนหรือผู้ร่วมงานเป็น ซึ่งส่วนมากจะทราบจากเพื่อนหรือคนรู้จัก และจำนวนครั้งของนักท่องเที่ยวที่เคยมาพักผ่อนที่บ้านวังน้ำมอกส่วนมากเคยมาแล้ว ๒ -๓ ครั้ง ระยะเวลาที่อยู่โฮมสเตย์ในบ้านวังน้ำมอก ๒-๓ วัน ด้านค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อคนนั้น จะอยู่ในระดับมากกว่า ๑,๐๐๐ บาท และส่วนมากต้องการที่จะกลับมาพักผ่อนและท่องเที่ยวอีก นักท่องเที่ยวมีข้อเสนอแนะต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ อยากจะให้มีการบริการทางด้าน นวดแผนโบราณ นวดสปา ปั่นจักรยานและควรมีป้ายบอกทางให้ชัดเจน และป้ายความรู้ทางด้าน แหล่งที่มาของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งด้วย

๒. รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า เกิดการรวมกลุ่มโฮมสเตย์ โดยอาศัยทุนทางสังคมที่เป็นจุดขาย อันได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน โดยให้นักท่องเที่ยวได้เข้าพักอาศัยและเก็บค่าที่พักและค่าตอบแทนตามความเหมาะสม เพื่อให้กลุ่มตั้งอยู่ได้อย่างยั่งยืน ชุมชนมีส่วนร่วมต่อกระบวนการตั้งแต่การรับรอง การลงทะเบียน การบายศรีสู่ขวัญต้อนรับ การร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวตามที่กำหนดไว้ ส่งผลให้ชุมชนมีรายได้ และตระหนักเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ เกิดความรู้สึกหวงแหนและต้องการอนุรักษ์ไว้ ชุมชนมีอาชีพ รายได้ และเกิดความเข้มแข็ง สำหรับแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรดำเนินการใน ๓ ด้าน คือด้านที่พักอาศัย ควรมีการปรับปรุงห้องสุขา และจัดหาที่ทิ้งขยะ ให้ดีขึ้น ด้านสถานที่ท่องเที่ยวและบริการ ควรจัดทำป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต่าง ๆ ให้ชัดเจน และควรมีการเพิ่มบริการด้านการนวดแผนโบราณ นวดสปา และด้านบุคลากร ควรมีการจัดอบรมหรือประชุมให้ความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์อย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และเกิดความยั่งยืน นอกจากนั้น ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้กับ

กลุ่มเด็กและเยาวชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าว เพราะเด็กจะได้
สืบทอดการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ต่อไป

ABSTRACT

“ Eco-tourism : A case study of Bann wang nam mok, nongkhai Province”

The purpose of this research were : 1) to study opinion of tourists about Eco-tourism management of Bann Wang Nam Mok and 2) to study a conception management of Eco-tourism of Bann Wang Nam Mok, Nongkhai province. The System approach and three objectives : to evaluate an input factor namely of compose community history, tradition and culture, confederation and natural resources, reached to participations of communities and organization, to apprise the transitional process benefits from Eco-tourism management. and communication's change, and to assess output factors including products, outcomes and social impacts. The study found that mainly tourists were females who have ages at 16-25 years olds. Studying in Bachelor's change degrees. They mostly came from North-East religion. By cars with more than 10 friends or colleagues. The tourists know an information about Bann Wang Nam Mok from friends 'or acquaintances' saying, and used to relax for 2-3 times. They spent their time in Bann Wang Nam Mok for 2-3 days stayed at Homestays which were prepared for the tourists. The costs of a trip per 1 person was over 1,000 Baths, and most of tourists wanted to come back to Bann Wang Nam Mok again. In fact, there were some suggestions' from the tourists that were :) 1) there should be Thai massage and should be the sings about history of each tourist attraction for the better public relations.

By the way, Bann Wang Nam Mok official services were good, including accommodations, areas, foods, souvenirs, staff services, trash can, and travelling. While restrooms and toilets were fair.

To the most of opinions from the tourists about an Eco-tourism, they know it well and loved this kind of tour. They told that Eco-tourism gave them a lot of knowledge about history, and culture of the place, moreover, there was the lowest bad effects to an environment. In add, the Eco tourism focused on relationship between villagers and tourists that helped increasing villagers' incomes through Homestay.

Next, a tourism management of Bann Wang Nam Mok initiated an idea which all villagers established the Eco-tourism in Bann Wang Nam Mok together. They went to learn from another village and found the still-have-principal, culture, traditions, forests, and rivers. Therefore, the people help developing their principal together making them to be selling points in the Eco-tourism. Furthermore, they joined local knowledge, local wisdom, and local arts and culture with economical application following policy from Ministry of Cultural. That approached to organize the saiyai culture model of Nongkhai province for being a corpus of local knowledge.

A Tourism is very important to community, society, and culture. There was a development from the past until now but there were still problem which have to fix. While a tourism have more problems, people who have mantles in the tourism have no knowledge and skill to solve them. Due to a cavitation of technology and communication, tourists have changed from only entertained themselves to finding knowledge while travel. So Eco-tourism has to balance life quality and incomes included preserving and modern, creation knowledge and understanding with villagers is the way to rise quality of Eco-tourism and to maintain it along with a community.

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินการวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ในครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย ทั้งนี้ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สมศักดิ์ ศรีสันติสุข รองศาสตราจารย์สิริรัตน์ วิชาศิลป์ และอาจารย์กรรณิกา ประสิทธิ์นราพันธุ์ ที่ได้ให้ความกรุณาดูแลอย่างใกล้ชิด ตลอดกระบวนการวิจัยที่ต้องการเน้นการควบคุมคุณภาพของงานวิจัย ซึ่งเป็นการพัฒนานักวิจัยใหม่ในหน่วยงาน สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ให้มีจำนวนนักวิจัยเพิ่มมากขึ้นด้วย ขอขอบคุณดร.สุดา ชูกลิ่นและคณะผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ให้ข้อเสนอแนะ และสนับสนุนการดำเนินงานอย่างดียิ่ง ขอขอบคุณผู้ช่วยนักวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้ที่ช่วยให้การวิจัยสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

คุณประโยชน์อันเกิดจากการวิจัย ครั้งนี้ ขอมอบแต่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน

อิทธิพล โกมล

สิงหาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ

ABSTRACT

กิตติกรรมประกาศ

สารบัญ

สารบัญแผนภูมิ

สารบัญตาราง

บทที่ ๑ บทนำ

๑. หลักการและเหตุผล	๑
๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๓. ขอบเขตของการวิจัย	๔
๔. คำถามหลักในการวิจัย	๔
๕. กรอบแนวความคิดการวิจัย	๔
๖. นิยามศัพท์เฉพาะ	๕
๗. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	๖
๘. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	๗
๒. แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน	๙
๓. แนวคิดชุมชนท้องถิ่น และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	๑๓
๔. แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์	๑๗
๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๘

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

๑. พื้นที่ดำเนินการ	๒๒
๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๒๒
๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๒๒
๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล	๒๓
๕. การวิเคราะห์ข้อมูล	๒๔

	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๑. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย	๒๕
๒. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย	๓๑
๓. การมีส่วนร่วมของชุมชน	๓๔
๔. ประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	๓๔
๓. แนวทางการพัฒนา การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	๓๕
บทที่ 5 สรุป และข้อเสนอแนะ	
๑. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓๘
๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	๓๘
๓. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ	๓๘
๔. ผลการวิจัย	๓๘
๕. ข้อเสนอแนะ	๔๐
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ก. แบบสอบถามการวิจัย	
ข. ประวัติความเป็นมา บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย	
ค. ภาพประกอบการวิจัย	
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญแผนภูมิ

ตารางที่	หน้า
แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๔.๑	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	๒๕
ตารางที่ ๔.๒	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	๒๗
ตารางที่ ๔.๓	ตารางความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการให้บริการ	๓๐
ตารางที่ ๔.๔	ตารางความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	๓๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑. หลักการและเหตุผล

การสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมและประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน เพื่อแก้ปัญหาความยากจน และพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ดังนั้นหากชุมชนท้องถิ่นสามารถดึงศักยภาพการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ในชุมชนมาพัฒนาเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ย่อมจะทำให้การพัฒนาประเทศบรรลุวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ที่ได้ตั้งไว้

จังหวัดหนองคายมีลักษณะเด่นหลายอย่าง คือมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติที่งดงาม มีแหล่งอารยธรรมทางประวัติศาสตร์ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่รุ่งเรืองมาแต่อดีตที่ทรงคุณค่า วัฒนธรรมพื้นบ้าน วิถีชีวิตที่เรียบง่าย ความมีน้ำใจของชุมชน เป็นเสน่ห์ที่มัดใจนักท่องเที่ยว มีความหลากหลายของอาหารพื้นบ้าน ซึ่งมีความโดดเด่นไม่เหมือนจังหวัดใดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันมีการพัฒนาทั้งด้านสาธารณูปโภคและการคมนาคม มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมและประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน เพื่อแก้ปัญหาความยากจน และพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่น จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างมืออาชีพ ซึ่งหากการพัฒนาอันเป็นการพัฒนาอย่างเป็นระบบแล้วก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เราจำเป็นต้องมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อการตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคมและความงามทางสุนทรีย์ภาพ ในขณะเดียวกันก็สามารถที่จะรักษาความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศโดยการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

อันมีคุณค่าอย่างรอบคอบและฉลาดในการประยุกต์ใช้ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวซึ่งยาวนาน ชาญธนะวัฒน์ (๒๕๔๕ : ๖๗) ได้ศึกษาพบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้เกิดการจัดระเบียบสภาพแวดล้อมของชุมชนใหม่ให้ร่มรื่น น่าดู ลดปริมาณการตัดไม้ทำลายป่าหรือล่าสัตว์ลง ด้านวัฒนธรรมชาวบ้านก็มีการปรับตัว ยอมรับวัฒนธรรมสากลเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการผสมผสานและเรียนรู้ทางวัฒนธรรมร่วมกันเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัย และตรีวิจิต เขาแก้ว (๒๕๔๖ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นและสนับสนุนให้ชาวบ้านเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวนอกจากจะเป็นการยั่งยืนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวแล้ว จะต้องเสริมสร้างคุณภาพและมาตรฐานของการท่องเที่ยวให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะต้องมีการให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ร่วมกันพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการท่องเที่ยว คนในท้องถิ่นมีน้ำใจไมตรีที่ดีงาม และคนท้องถิ่นรับผลประโยชน์ร่วมกัน และจะต้องให้ประชาชนมีความตระหนักในคุณค่าอย่างแท้จริง มีความรู้ มีการรู้จักใช้ประโยชน์มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา และสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นของตนเอง (เทิดชาย ช่วยบำรุง, ๒๕๔๙ : ๑๙๑)

ดังนั้น หากชุมชนท้องถิ่นสามารถตั้งศักยภาพการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ในชุมชนมาพัฒนาเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ย่อมจะทำให้การพัฒนาประเทศบรรลุวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ที่ได้ตั้งไว้ จึงต้องมีการศึกษาข้อมูลประกอบการวางแผนการพัฒนา การสร้างความรู้ ความเข้าใจกับคนในท้องถิ่นให้ชัดเจนในเรื่องของแนวคิดและแนวทางที่แท้จริงของการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นประโยชน์ระยะยาวในด้านการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและคนในท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเองได้ ตัวแทนชุมชนและคนท้องถิ่นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งเรื่องบุคลิกภาพ ความรู้ความเข้าใจ การบริหารจัดการ และการพึ่งตนเอง รวมทั้งส่งเสริมให้มีการจ้างงานและกิจกรรมที่ต่อเนื่องกับการท่องเที่ยวโดยเน้นให้คนในท้องถิ่นมีงานทำ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นเจ้าของธุรกิจและกิจการ มีการแบ่งปันผลประโยชน์กันอย่างเป็นธรรม ดังนั้นการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบันจึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะต้องมีการพัฒนาบุคลากรในจังหวัดหนองคาย ในการที่จะเอื้ออำนวยให้จังหวัดเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวในภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง และยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวของประเทศไทยสู่มาตรฐานโลก จึงต้องมีการศึกษาศักยภาพและความต้องการพัฒนาของคนในท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยว

จะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมาก็ตามแต่การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดก็ยังคงมีปัญหาที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขคือปัญหาความเสื่อมโทรมด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานด้านต่างๆ การจัดระเบียบร้านค้า เฝิงและแผงลอยในสถานที่ท่องเที่ยวไม่มีความเป็นระเบียบ ไม่ถูกสุขอนามัย ซึ่งในบางครั้งยังไม่คำนึงถึงความเป็นวัฒนธรรมไทยทำให้ขาดความงดงามตามแบบวัฒนธรรมไทย (สมชาย เตียวกุล, ๒๕๔๙ : ๓๐) ผู้ที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ ความเข้าใจที่แท้จริง รวมทั้งขาดข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรม ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้ขาดความตระหนักในความเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง ทำให้เกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการในชุมชน การโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่ไม่มีความชัดเจน (รสิกา อังกูร, ๒๕๔๙ : ๑๓๖) พื้นที่หลาย ๆ แห่งมีคนจำนวนไม่น้อยที่เข้าไปบุกรุกพื้นที่เป็นการทำลายความงดงามและเสน่ห์ของสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวนั้นอยู่ที่คน ซึ่งยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และไม่มีทักษะการบริหารจัดการที่ดีพอ ประกอบกับการแข่งขันที่มีมากขึ้น การให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพ การเสริมสร้างความรู้ และทักษะการบริหารจัดการซึ่งต้องควบคู่ไปกับทักษะความเป็นผู้ประกอบการ มีกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ พัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับงานท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวสู่สากล จากยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ต้องการให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยนำทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม มาสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืนตามแนวคิดแบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมต่อไป

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แห่งหนึ่งของจังหวัดหนองคาย ได้แก่ บ้านวังน้ำมอก ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๕ ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ในอดีตเคยประสบปัญหานายทุนและชาวบ้านเข้าไปลักลอบตัดไม้เถาเถื่อน ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในชุมชน ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งจึงพร้อมใจจัดตั้งป่าชุมชนขึ้นบน ภูฝั่บ-ภูปักแป้น เพื่อพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ของป่าให้กลับคืนมา จนได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณ “ป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชนดีเด่น” จากกรมป่าไม้ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ นอกจากนี้ ชาวบ้านได้รวมตัวกันจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบ “หมู่บ้านโฮมสเตย์” มีการจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญ การรับประทานอาหารแบบพาแลง เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนเป็นหมู่คณะ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติที่ป่าชุมชนภูฝั่บ-ภูปักแป้น การปั่นจักรยานชมทุ่งและทิวทัศน์แม่น้ำโขง ชมการทอผ้าพื้นเมือง ด้วยकि่ระตุก ฯลฯ ซึ่งได้รับรางวัล “องค์กรสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวดีเด่น ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ในการประกวดรางวัล

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ครั้งที่ ๗ ประจำปี ๒๕๕๑ ด้วยผลงาน “ปาพื้นบ้าน อาหารชุมชน” จากยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ต้องการให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยนำทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมนิยมประเพณี และวัฒนธรรม มาสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน และความสำเร็จของชุมชนบ้านวังน้ำมอกด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นมีรูปแบบของการจัดการสู่ความสำเร็จได้อย่างไรบ้าง คณะผู้วิจัย จึงต้องการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบและศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้ข้อเสนอแนะให้กับชุมชนเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น รวมทั้งประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้เผยแพร่ให้กับหมู่บ้านและชุมชนอื่นที่สนใจต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย
๒. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย

๓. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ๒ ส่วน ได้แก่ข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว และสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยศึกษาถึงบริบทความเป็นมา กระบวนการบริหารจัดการ และประโยชน์หรือผลกระทบที่เกิดกับชุมชนบ้านวังน้ำมอก หมู่ที่ ๕ ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

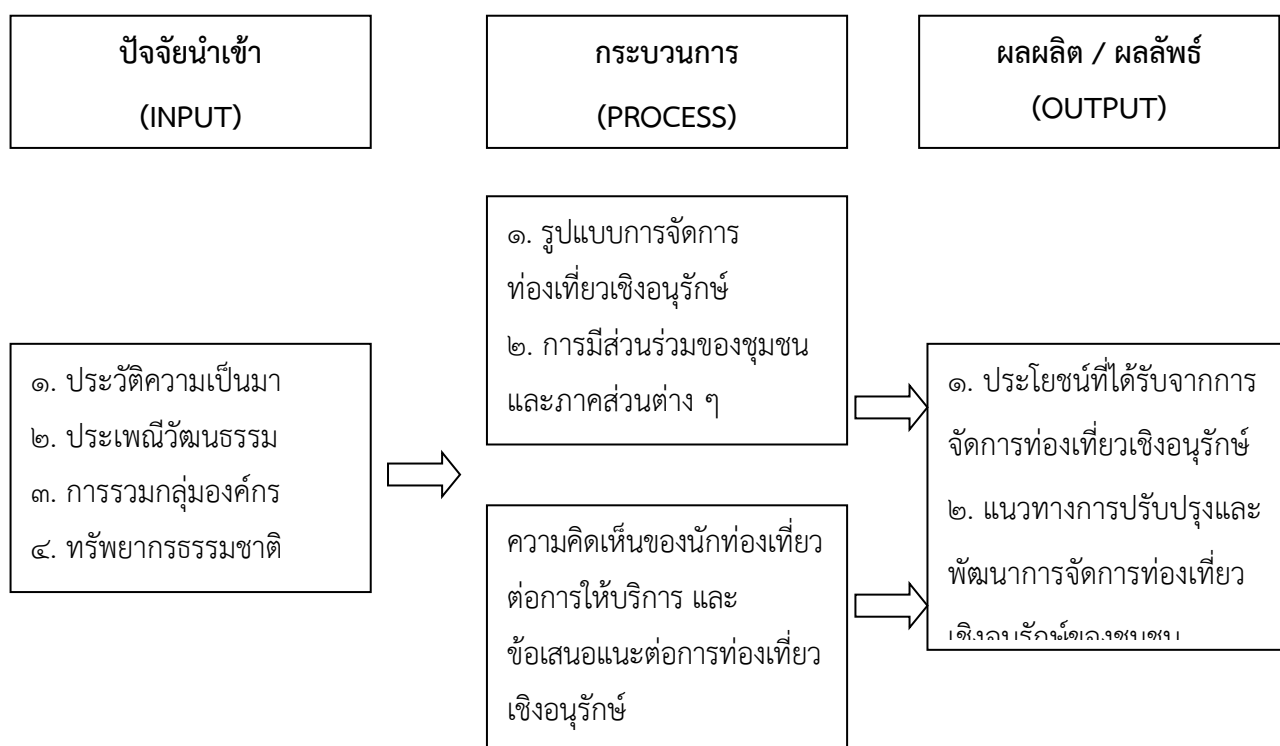
๔. คำถามหลักการวิจัย

- ๔.๑ นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอกอย่างไร
- ๔.๒ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอก มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างไร

๕. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย ใช้แนวคิดเชิงระบบ (The System Approach) โดยศึกษาปัจจัยนำเข้า ด้านประวัติความเป็นมา ประเพณีวัฒนธรรม การรวมกลุ่มองค์กร ทรัพยากรธรรมชาติ เข้ามาสู่กระบวนการ ด้านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ซึ่งเป็นการจัดการแปรเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าทั้งหลายให้กลายเป็นผลผลิต/ผลลัพธ์ ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตของชุมชน ขณะเดียวกันอีกส่วนหนึ่งคือการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเป็นการประเมินความพึงพอใจ และการให้ข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวต่อการจัดบริการดังกล่าว

แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๖. นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิด การรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น อีกทั้งช่วยสร้างโอกาส ทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น

ความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการที่บ้านวังน้ำมอก ในด้านบริการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และข้อเสนอแนะต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง กระบวนการในการจัดการ บริการต่างๆ ที่จัดให้กับนักท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

โฮมสเตย์ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่นักท่องเที่ยวพักค้างกับชุมชนที่ทำโฮมสเตย์ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน ศึกษาศาสนาหรือแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน มีการจัดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร และได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม

ชุมชนบ้านวังน้ำมอก หมายถึง บ้านวังน้ำมอก หมู่ที่ ๕ ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

๗. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ได้ทราบแนวคิดที่นักท่องเที่ยวมีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอก และทราบถึงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมของชุมชน เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป

๘. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ได้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับบ้านวังน้ำมอก รูปแบบการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้ดีขึ้นชุมชนและหมู่บ้านอื่นสามารถศึกษา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านวังน้ำมอกเพื่อนำไปปรับใช้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในท้องถิ่นตนเองได้

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากในการพัฒนาการท่องเที่ยวมุ่งเป้าหมายที่ทำให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน การทำให้ชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไปด้วย

๑.๑ นิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ได้มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ ดังนี้

The Common wealth Department of Tourism ให้ความหมายว่า เป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการศึกษา การเข้าใจธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน ครอบคลุมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น การปันผลประโยชน์ต่างๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

The Ecotourism Society กล่าวว่า การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศและในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น

Ceballos Lascurain กล่าวว่า เป็นการท่องเที่ยว รูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำลายแก่ธรรมชาติ แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น

Elizabeth Boo ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวแบบอิงธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีเงินทุนสำหรับการปกป้องดูแลรักษาพื้นที่ มีการสร้างงานให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น พร้อมทั้งให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

จากความหมายข้างต้น สรุปความได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึงการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำลายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ ลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น อีกทั้งช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่นด้วยแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๑.๒ แนวคิดพื้นฐานและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (๒๕๓๙) ได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไว้ดังนี้

๑. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และทรงคุณค่าในพื้นที่นั้น

๒. เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ มีการจัดการอย่างยั่งยืน ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบหรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมค่อนข้างต่ำและช่วยส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนตลอดไป

๓. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ และการให้การศึกษา เกี่ยวกับระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความประทับใจ และประสบการณ์ที่มีคุณค่าเพื่อสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นตลอดจนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

๔. เป็นการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในภาคบริการต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นมากกว่าการท่องเที่ยวที่เคยส่งเสริมกันมาตั้งแต่อดีต

๑.๓ รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism)

๑. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้ และมีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

๒. การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural & Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆจัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

๓. การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความ

เข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาคมในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว นอกจากนี้ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กล่าวถึงการนำทรัพยากรการท่องเที่ยว ในท้องถิ่นมาจัดรูปแบบการท่องเที่ยวก็เข้าหลักการของการท่องเที่ยววิถีชีวิตชนบท หลายรูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวแต่ละประเภทยังสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้หลากหลาย อาทิเช่น การท่องเที่ยวเดินป่าชมและศึกษาพันธุ์ไม้ สมุนไพร การดูนก การดูแมลง การเรียนทำอาหาร เป็นต้น

๑.๔ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ดร.ชนี เอมพันธ์ และสุรเชษฐ์ เชษฐมาศ (๒๕๓๙) กล่าวว่า โดยทั่วไป การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ

๑. ทรัพยากรการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่ยังดำรงไว้ซึ่งสภาพดั้งเดิมของระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

๒. นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องมียุติธรรมที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ สามารถจำแนกได้ ๔ ประเภท คือ

๒.๑ นักท่องเที่ยวแบบหัวกระโทกที่เน้นความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าขณะที่เที่ยวชมธรรมชาติ

๒.๒ นักท่องเที่ยวที่เน้นเจาะจงไปเที่ยวสถานที่ธรรมชาติโดยเฉพาะ เพื่อจะได้รู้ได้เข้าใจในธรรมชาติหรือประเพณีท้องถิ่น

๒.๓ นักท่องเที่ยวที่ชอบไปสถานที่แปลกๆ ที่ไม่เคยไปมาก่อน

๒.๔ นักท่องเที่ยวที่บังเอิญต้องไปชมธรรมชาติ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมท่องเที่ยวที่ตนเองได้เลือกไป

๓. การตลาด นับเป็นส่วนสำคัญในการชักจูงนักท่องเที่ยวให้ไปท่องเที่ยว เป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และแหล่งท่องเที่ยว ในการให้ข้อมูลเพื่อเป็นการช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวในลักษณะเช่นนี้เหมาะสม กับความสนใจและตรงตามความต้องการของตนเองหรือไม่ และสามารถยอมรับกฎ หรือกติกาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้หรือไม่

๔. การบริการ ต้องเน้นการให้ข้อมูลข่าวสารและบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่นบริการด้าน

สื่อความหมายธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น การจัดที่พักที่สอดคล้องกลมกลืนกับ ธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น มักคุเทศก์นำทางในการเดินป่า เป็นต้น

๒. แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

๒.๑ ความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองกับ ความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษา โอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลังด้วย รวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อการตอบสนองความจำเป็นทาง เศรษฐกิจสังคมและความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและ ระบบนิเวศด้วย (Eber, 1992 : 3) เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนอง ความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอันมีคุณค่าอย่างรอบคอบ และชาญฉลาด ก่อประโยชน์สูงสุดในระยะเวลาที่ยาวนานที่สุด เกิดปัญหาผลกระทบน้อยที่สุด ใน ขณะเดียวกันคุณภาพของทรัพยากรจะต้องดีขึ้น แม้ว่านักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นก็ตาม (ราไพพรรณ แก้ว สุริยะ, ม.ป.ป.) เป็นการกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพแก่สมาชิกของสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่า อย่างฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมให้ไว้นานที่สุด มีการปรับปรุง คุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม ในขณะที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการได้รับ ผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม เป็นธรรม นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมออย่างพอเพียงแต่ มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดอย่างยั่งยืนยาว การท่องเที่ยวที่มีลักษณะสำคัญ ๖ ประการ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา , ๒๕๔๒ : ๑) ดังนี้

๑. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทุกแห่ง
๒. เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว
๓. เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
๔. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและ วัฒนธรรม
๕. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยาว
๖. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนผลประโยชน์กลับสู่ทรัพยากร ท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

๒.๒ หลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แชลีย์ อีเบอร์ (Shirley Eber, ๑๙๙๒) ได้อธิบายถึงหลักการพื้นฐาน(Principles) ของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Using Resource Sustainable) เป็นการใช้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรให้มีการใช้ยาวนานขึ้น

๒. การลดการบริโภคของเสียที่เกินความจำเป็น (Reducing Over Consumption and Waste) เป็นการลดการบริโภคที่มากเกินความจำเป็นและการลดของเสียเพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย

๓. การรักษาความหลากหลาย (Maintaining Diversity) เป็นการรักษาความหลากหลายของธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของการท่องเที่ยวด้วย

๔. การรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าอยู่ในการวางแผน (Integrating Tourism into Planning) เป็นการรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับแผนพัฒนาแห่งชาติและแผนพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งมีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment - EIA) ซึ่งการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้หลักวิชาการในการคาดการณ์เกี่ยวกับผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบของการดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทุกด้านทั้งด้านทรัพยากรท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อหาทางป้องกันผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้น ให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด อันจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

๕. การสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น (Supporting Local Economics) เป็นการรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาควบคู่ไปกับด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อมด้วย

๖. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) เป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างผลประโยชน์ตอบแทนให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวด้วย

๗. การปรึกษากันระหว่างผู้เชี่ยวชาญและสาธารณชน (Consulting Stakeholders and the Public) เป็นการปรึกษากันอย่างสม่ำเสมอระหว่างรัฐบาลผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมกันในทิศทางเดียวกัน รวมทั้ง ร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์

๘. การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) เป็นการฝึกอบรมบุคลากรท้องถิ่นทุกประเภททุกระดับให้มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งจะช่วยยกระดับของการบริการท่องเที่ยว

๙. การตอบสนองการตลาดท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) เป็นการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการตลาดท่องเที่ยวอย่างพร้อมมูลเพื่อเผยแพร่ไปยังนักท่องเที่ยวให้เข้าใจ และ

เคารพในสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้ง ช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

๑๐. การวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking Research) เป็นการวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว รวมถึงนักลงทุน

รูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการ ๒๑ หรือ Agenda ๒๑ ตามปฏิญญาริโอ ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference of Environment and Development) เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๙๒ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, ๒๕๔๘) ทำให้การท่องเที่ยวต้องปรับตัวสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบสิ่งแวดล้อม และจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนี้นำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) แล้วจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็นำไปสู่การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่อีก ๒ รูปแบบ คือ

๑. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดี รวมถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน อันได้แก่การท่องเที่ยวเชิงการศึกษาธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ เป็นต้น

๒. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมหรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นจัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดี รวมถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน อันได้แก่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและบันเทิง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม เป็นต้น

หลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีดังนี้

๑. มีการดำเนินการจัดการภายใต้ขีดความสามารถของระบบธรรมชาติ ในการทดแทนฟื้นฟูให้สามารถผลิตและให้บริการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ถดถอยหรือเสื่อมโทรม ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (Local Participation)

๒. มีการกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรมสู่ท้องถิ่น (Equity)

๓. ให้ประสบการณ์ันทนาการที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว (Quality of Experience)

๔. ให้ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจกับพื้นที่ ทรัพยากร และวิถีชีวิต (Education and Understanding)

๕. เน้นการออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และใช้วัสดุในท้องถิ่น (Local Architecture and Local Material)

๖. การผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและระดับประเทศ (Integration of sustainable tourism to local regional and national plans)

๗. เน้นข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นฐานในการตัดสินใจและการติดตามตรวจสอบ (Information and monitoring)

๒.๓ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักจริยธรรม ของการท่องเที่ยวตามข้อบัญญัติขององค์การท่องเที่ยวโลก ๑๑ ประการ ดังนี้

๑. การท่องเที่ยวจะต้องสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน
๒. การท่องเที่ยวเป็นหนทางที่ทำให้เกิดการเรียนรู้
๑. การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยของการพัฒนาที่ยั่งยืน
๒. การท่องเที่ยวเป็นทั้งผู้ใช้และผู้ปกป้องรักษามรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ
๓. การท่องเที่ยวคือกิจกรรมที่จะสร้างประโยชน์ต่อประเทศและชุมชนเจ้าของบ้าน
๔. ผู้ประกอบการคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว ควรถือเป็นภารกิจที่ต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน ในการพัฒนาการท่องเที่ยว
๕. สิทธิในการท่องเที่ยว ย่อมต้องได้รับการคุ้มครอง
๖. นักท่องเที่ยวมีเสรีภาพในการเดินทางท่องเที่ยวที่ต้องเคารพต่อชุมชนหรือเจ้าของบ้าน
๗. สิทธิของแรงงานและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ควรได้รับการคุ้มครอง
๘. หลักจรรยาบรรณการท่องเที่ยวโลก พึงถูกนำไปปฏิบัติร่วมกัน
๙. พัฒนาร่วมกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด

๓. แนวคิดชุมชนท้องถิ่นและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น

๓.๑ ความหมายของชุมชนท้องถิ่นและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้เขียนอธิบายคำว่า ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ ระดับความคุ้นเคยและการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน มีลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดมากกว่าสังคม แต่ในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสร้างสรรค์ใกล้ชิดกว่าและมีความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่าอาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดของชาติหรือศาสนา สอดคล้องกับ ชยันต์ วรรธนะภูมิ (๒๕๓๗ : ๔๓) ที่กล่าวว่า เป็นสังคมหมู่บ้านที่สมาชิกของสังคมยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีความใกล้ชิดต่อกันอย่างไม่เป็นทางการ สมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการเกษตร มีค่านิยมที่เป็นการ

ช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และยังสามารถรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตแบบเดิมบางด้านไว้ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาและความทันสมัยและ Sproule (1996) กล่าวว่า ชุมชนเป็นกลุ่มของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดียวกันซึ่งมีส่วนเกี่ยวพันกันทางสายเลือดหรือการสมรส หรืออาจจะมีการนับถือศาสนา อยู่ในกลุ่มทางการเมือง ชนชั้น หรือเป็นเพื่อนฝูงในวงสังคมเดียวกันก็ได้ สอดคล้องกับประเวศ วะสี (๒๕๓๕) ที่กล่าวว่า ชุมชนหมายถึง การรวมตัวของกลุ่มชนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันอาจเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่ใช่พื้นที่ก็ได้ สมาชิกของชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการกระทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้ของชุมชน มีองค์กรชุมชนหรือองค์กรชาวบ้าน องค์กรชุมชนไม่ใช่สภาตำบล สภาตำบลเป็นองค์กรการปกครอง องค์กรชุมชนเป็นองค์กรการจัดการของชาวบ้าน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดการเรื่องของตัวเองให้มากที่สุด รวมทั้งการจัดการป่าไม้และทรัพยากรท้องถิ่นอื่นๆ ให้ชุมชนเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย

๓.๒ การบริหารจัดการท้องถิ่นของชุมชนท้องถิ่น

ความพร้อมของชุมชน เป็นศักยภาพของชุมชนที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการท้องถิ่น จำเป็นต้องมีความพร้อม ดังนี้

๑. การมีทรัพยากรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ ได้แก่ลักษณะชุมชนซึ่งได้ภายในหรือโดยรอบชุมชนอันเป็นทรัพยากรที่มีระบบนิเวศเด่นชัดหรือสัมพันธ์กับชุมชนทั้งในด้านการใช้ประโยชน์และการสงวนรักษาไว้โดยชุมชน

๒. การมีองค์กรชุมชนหรือกลุ่มบุคคลในชุมชนที่สนใจในการจัดการท้องถิ่นเชิงอนุรักษ์ ควบคู่หรือคู่ขนานไปกับการจัดการชุมชนในด้านอื่นๆ

๓. การประสานงานหรือปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกทั้งในด้านวิชาการการอนุรักษ์ การท้องถิ่น การศึกษา และการสาธารณสุข ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างความรู้ การเรียนรู้ การพัฒนา ศักดิ์ศรีของชุมชน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๑ : ๒ -๔๘) กล่าวว่า ชุมชนจะดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ และแสดงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวางก็ต่อเมื่อจัดตั้งขึ้นบนฐานของรูปแบบที่เหมาะสมบนพื้นฐานของการช่วยเหลือตนเอง และจะต้องดำเนินการโดยมีหลักการพิจารณา ๓ ประการ คือ สมาชิกต้องสามารถที่จะเข้าร่วมอย่างเต็มที่ในการพยายามดำเนินการพัฒนา และสมาชิกต้องสามารถที่จะแบ่งปันประโยชน์จากการพัฒนาอย่างยุติธรรม

๓.๓ บทบาทและความสัมพันธ์

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (๒๕๔๑ : ๑๐๔) ได้กล่าวถึงชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มีบทบาทและความสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ ได้แก่

๑. เป็นเจ้าของพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือน ทั้งโดยได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว ขายสินค้า และให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

๒. เป็นผู้จำหน่ายสินค้าในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือในชุมชน นักท่องเที่ยวมักสนใจมาดูกิจกรรมในชุมชนและจับจ่าย ซื้อสินค้า หัตถกรรมหรือผลผลิตการเกษตร จากชุมชนทำให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น เกาะหลี่เป๊ะ เกาะป็นหยี เป็นต้น

๓. เป็นผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวเกิดใหม่ที่ยังไม่มีการลงทุนธุรกิจใดๆ ชุมชนมักมีโอกาสในการให้บริการในระยะแรกๆ เช่น บังกะโล ที่พักแบบง่ายๆ

๔. เป็นผู้ให้บริการการท่องเที่ยวชุมชน บางพื้นที่ที่ชุมชนมีความเข้มแข็งหรือมีระบบการจัดการที่ดี มีจุดสนใจร่วมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การอนุรักษ์ และการต่อสู้ทางสังคม ได้จัดให้มีการรองรับการท่องเที่ยวในเชิงรุก หรือใช้เงื่อนไขการท่องเที่ยวในการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจกับบุคคลภายนอก จึงเกิดบริการการท่องเที่ยวชุมชนที่มีรูปแบบพิเศษคือมีการพักแรมร่วมกับชาวบ้าน การร่วมกิจกรรมทางสังคม อาชีพหรือการอนุรักษ์ต่างๆ

๕. ชุมชนที่อยู่ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่นองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ปัจจุบันมีบทบาทในการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในฐานะผู้จัดการเก็บและกำจัดของเสีย พัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว องค์การลักษณะนี้เป็นองค์กรชุมชนแบบตัวแทน จึงมักขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ลักษณะการพัฒนาพื้นที่มักรองรับการท่องเที่ยวแบบทั่วไปมากกว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จึงมุ่งพัฒนาทางกายภาพมากกว่าการจัดสื่อความหมายธรรมชาติ และการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน

๓.๔ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ได้มีผู้รู้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นไว้ ดังนี้

ดร.ชนิ เอ็มพันธ์และสุรเชษฐ์ เชษฐมาศ (๒๕๓๙ : ๔-๕) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม และเมื่อคนในท้องถิ่นเกิดความรู้และความเข้าใจ ชาบซึ่งในทรัพยากรท้องถิ่นที่ทำรายได้ให้แก่ประชาชนท้องถิ่นได้มาก

พอที่จะช่วยให้ความเป็นอยู่ของผู้คนดีขึ้น สิ่งที่จะเกิดตามมาก็คือเกิดการหวงแหนและรักษาทรัพยากร โดยจะนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภราเดช พยัฆวิเชียร (๒๕๓๙ : ๓) กล่าวไว้ว่า เราต้องสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยความอดทนและตั้งใจจริง รวมทั้งการสร้าง ความเข้าใจให้แก่เกษตรกรด้วยว่า สังคม ธรรมชาติ วัฒนธรรมเป็นทุนด้วย หากไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ธุรกิจจะพบปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลให้การประกอบธุรกิจไม่ยั่งยืน

๓.๕ ชุมชนกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว พัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อเพิ่มการจ้างงาน และกระจายรายได้สู่ชุมชนโดยการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและคนต่างประเทศ โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงกลุ่มพื้นที่พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับศักยภาพเชิงวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงขีดความสามารถของพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว ปรับปรุงคุณภาพด้านการบริการและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว กวดขันมาตรฐานด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาการลอบลวงเอาไรด์เอาเปรียบนักท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและปริมาณสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละประเภท ส่งเสริมบทบาทของชุมชนและองค์กรชุมชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างครบวงจร การรณรงค์สร้างจิตสำนึกและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชน และท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนาสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านและบริการในท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับธุรกิจการท่องเที่ยว ให้มีความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวที่มีระยะพักนานและนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจากต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มการประชุมนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

๓.๖ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพของคน หมายถึง ภาวะแฝง อำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๕) เมื่อคนในชุมชนมีศักยภาพ ย่อมสนับสนุนให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานของการช่วยเหลือตนเอง สมรรถภาพหรือศักยภาพของบุคคลควรมีในปัจจุบัน ดังนี้

๑. ศักยภาพด้านมโนทัศน์ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในหลักวิชาซีพีมากขึ้น
๒. ศักยภาพด้านการปฏิบัติงาน

๓. ศักยภาพด้านบริบททั้งเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม
๔. ศักยภาพด้านการติดต่อสื่อสาร
๕. ศักยภาพด้านการบูรณาการ
๖. ศักยภาพด้านการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม

คนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของชุมชนท้องถิ่น มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรชุมชนท้องถิ่น (สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, ๒๕๔๐ : ๑-๙) ดังนี้

๑. ผู้นำ ถือเป็นผู้กุมความอยู่รอดขององค์กรชาวบ้าน หากผู้นำได้รับการยอมรับ มีบารมี มีความสามัคคี ปฏิบัติดี มีความสามารถ และคิดถึงส่วนรวม ก็จะสามารถนำพ้องค์กรชาวบ้านให้ประสบความสำเร็จและสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชาวบ้านได้

๒. สมาชิก การที่สมาชิกได้มีส่วนร่วมทั้งด้านความคิด การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล ตลอดจนมีสิทธิที่จะได้รับผลประโยชน์จากองค์กร โดยอาจจะเข้าร่วมกิจกรรมบ้าง ไม่เข้าร่วมบ้าง และประเภทเผ็ดดูเฉยๆ ซึ่งมีมากกว่าประเภทอื่นๆ

๓. ชาวบ้านทั่วไปที่ไม่เข้าร่วมอยู่ในองค์กร แต่ก็มีผลต่อการดำรงอยู่ในความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนชาวบ้าน เพราะเป็นกลุ่มที่เฝ้าดูติดตามวิพากษ์วิจารณ์ และพร้อมที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกับองค์กร

การพึ่งพาตนเอง (Self –Sufficiency) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ซึ่ง สุธเมธ ตันติเวชกุล (๒๕๔๒) กล่าวถึงการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริจะต้องยึดหลักการสำคัญ ที่อาจจะแยกได้สำคัญ ๕ ประการ ได้แก่

๑. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและโดยรวม
๒. ด้านสังคม ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นการสร้างเครือข่ายของชุมชน
๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ให้ใช้และจัดการอย่างชาญฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า
๔. ด้านเทคโนโลยี (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) ก็ต้องมีพอควรเพื่อการดำรงชีวิตในพื้นที่บ้าน การพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับภูมิสังคม
๕. ด้านเศรษฐกิจ ต้องปรับทิศทางในเบื้องต้นมุ่งที่จะลดรายจ่ายก่อน ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ในทางการค้าขาย การประกอบอาชีพแบบต่อสู้อย่างรุนแรง

การพัฒนาบุคลากรให้มีมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวได้กำหนดมาตรฐานและหลักสูตรการพัฒนา (สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๗) ดังนี้

๑. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรภาคการบริหาร
๒. ส่งเสริมการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม
๓. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
๔. สร้างภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว
๕. กำหนดกลุ่มเป้าหมายและดำเนินการด้านการตลาด
๖. ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
๗. พัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว
๘. พัฒนาคุณภาพ และระบบการจัดจำหน่ายสินค้าที่ระลึกและสินค้าท้องถิ่น
๙. พัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
๑๐. พัฒนาความพร้อม และมาตรฐานของสถานบริการและบริการอื่นๆ
๑๑. พัฒนาและปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค
๑๒. พัฒนาระบบสารสนเทศพื้นฐาน ระบบโครงข่ายสารสนเทศ
๑๓. พัฒนาและกำกับดูแล ระบบป้องกันและรักษาความปลอดภัย

๔. แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (วรากรณ์ สามโกเศศ, มติชน, ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๒) ความหมายอย่างง่ายที่ให้โดย John Hawkins ในหนังสือชื่อ The Creative Economy : How People Make Money from Ideas คือ การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดมนุษย์ สาขาการผลิตที่พัฒนาไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ จะเรียกว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) ซึ่งหมายถึง กลุ่มกิจกรรมการผลิตที่ต้องพึ่งพาความคิดสร้างสรรค์เป็นวัตถุดิบสำคัญ ซึ่ง UNCTAD แบ่งประเภทอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

๑) ประเภทมรดกทางวัฒนธรรม (Heritage or Culture Heritage) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และสภาพสังคม เป็นต้น แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มการแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional Cultural Expression) เช่น ศิลปะและงานฝีมือ เทศกาลงานและงานฉลอง เป็นต้น และกลุ่มที่ตั้งทางวัฒนธรรม (Cultural Sites) เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑน์ หอสมุด และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น

๒) ประเภทศิลปะ (Arts) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศิลปะ และวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ งานศิลปะ (Visual Arts) เช่น ภาพวาด รูปปั้น ภาพถ่าย

และวัตถุโบราณ เป็นต้น รวมทั้ง ศิลปะการแสดง (Performance Arts) เช่นการแสดงดนตรี การแสดงละคร การเต้นรำโอเปร่า

๓) ประเภทสื่อ (Media) เป็นกลุ่มสื่อผลิตงานสร้างสรรค์ที่สื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่ แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ งานสื่อสิ่งพิมพ์ (Publishing and Printed Media) เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ และ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เป็นต้น และงานโสตทัศน (Audiovisual) เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ และการออกอากาศอื่น ๆ เป็นต้น

๔) ประเภท (Functional Creation) เป็นกลุ่มของสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มการออกแบบ (Design) เช่น การออกแบบภายใน กราฟิก แพชั่น อัญมณี และของเด็กเล่น เป็นต้น ส่วนกลุ่ม New Media ได้แก่ ซอฟต์แวร์ วิดีโอเกม และเนื้อหาดิจิทัล เป็นต้น และกลุ่มบริการทางความคิดสร้างสรรค์ (Creative Services) ได้แก่ บริการทางสถาปัตยกรรม โฆษณา วัฒนธรรมและนันทนาการ งานวิจัยและพัฒนาและบริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับดิจิทัล และความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กำธร ศรีน้อย (๒๕๔๔ : ๕๖) ได้ศึกษารูปแบบความร่วมมือของภาคเอกชนกับภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา ธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมา พบว่าการร่วมมือกับภาคเอกชนกับรัฐยังมีน้อยและไม่ชัดเจน รูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสม ได้แก่

๑. การรวมกลุ่มของธุรกิจ

๒. การประสานความร่วมมือภาครัฐกับภาคเอกชน รวมถึงการณรงค์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้กับประชาชนให้เข้าใจ

๓. การมีส่วนร่วมทั้งกระบวนการของประชาชนในท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน

ประหยัด ตะคอนรัมย์ (๒๕๔๔ : ๗๕) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาตลาดริมน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นได้แก่ ปัญหาด้านการบริการ การท่องเที่ยวและเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยเฉพาะแหล่งน้ำตามธรรมชาติ การจัดการท่องเที่ยวขององค์กรชุมชน ได้แก่ การขาดการบริหารจัดการที่ดี การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ชัดเจน ปัญหาการจัดเก็บผลประโยชน์ ปัญหาด้านงบประมาณ การขาดการประสานงานกับองค์กรอื่นๆ และปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

ฉัตรชัย ดั่งจาด (๒๕๔๔ : ๕๔) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาความคิดเห็นชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อิทธิพล ไทยกมล (๒๕๔๔ : ๖๗) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาชุมชน ตำบลบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าปัจจัยเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว คือการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบ กระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วม จากปัจจัยดังกล่าว ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญคือ จำเป็นต้องมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่นที่พัก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทางเดินศึกษาธรรมชาติ และระบบกำจัดของเสีย

สุกานดา พองย่อย (๒๕๔๕ : ๗๘) ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงชุมชนของชุมชนชาวผู้ไทย หมู่บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวมีการคำนึงถึงทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่และก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ ทุกครั้งที่นักท่องเที่ยวติดต่อเข้ามาท่องเที่ยวและพักแรมในหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านจะเรียกประชุมลูกบ้านเพื่อร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน คือเปิดโอกาสให้ทุกคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการ ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

สุดารัตน์ นาคประกอบ (๒๕๔๕ : ๖๕) ได้ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการอุทยานแห่งชาติป่าหินงามเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดชัยภูมิ พบว่าชุมชนต้องการให้มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องการมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นและต้องการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่มีส่วนร่วมมากนัก

นิภาวรรณ พุทธสงกรานต์ (๒๕๔๙ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาศักยภาพของจังหวัดราชบุรีในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า ศักยภาพของกลไกประกอบด้วยผู้นำส่วนจังหวัด ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการเอกชนและประชาชนทุกอำเภอ มีศักยภาพในระดับสูงในการเสริมสร้างศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปใช้บริการได้ทุกฤดูกาล ศักยภาพในการจัดการ พบว่ามีการประสานงานความร่วมมือและเสริมสร้างศักยภาพด้านการจัดการการท่องเที่ยวระหว่างผู้นำส่วนจังหวัด ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการเอกชน และภาคประชาชนในทุกอำเภอของจังหวัดราชบุรีในระดับสูง ศักยภาพด้านบริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวป้ายบอกทางแหล่ง

ท่องเที่ยว แผนที่แหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลท่องเที่ยว คู่มือแหล่งท่องเที่ยว การให้บริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับสูง

ไพฑูรย์ นิยมนา และคณะ (๒๕๕๐) ศึกษาการพัฒนาเครือข่ายโฮมสเตย์ในเขตอีสานใต้ พบว่ามีโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ทั้งสิ้น ๒๖ แห่ง สามารถจำแนกลักษณะเด่นๆ ที่เป็นลักษณะร่วมได้เป็น ๔ ลักษณะ คือ ๑) มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ๒) มีภูมิประเทศที่สวยงาม ๓) มีสัตว์เลี้ยงเป็นจุดเด่น ๔) สามารถเดินทางไปเที่ยวประเทศเพื่อนบ้านได้ สำหรับปัญหาของโฮมสเตย์ในเขตอีสานใต้นั้น พบว่าส่วนใหญ่

ขาดการประชาสัมพันธ์ตนเอง สำหรับการพัฒนาเครือข่ายโฮมสเตย์ในเขตอีสานใต้นั้น พบว่ามีเฉพาะกลุ่มโฮมสเตย์ในเขตจังหวัดนครราชสีมาเท่านั้นที่ก่อตัวเป็นเครือข่ายภายในจังหวัด การพัฒนายุทธศาสตร์พึ่งพาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืน นั้น พบ ๔ ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา คือ ๑) ขอความร่วมมือกับชาวต่างชาติที่แต่งงานกับสตรีในภาคอีสาน ช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ๒) ประชาสัมพันธ์ผ่านชาวต่างชาติที่เข้ามาพักโฮมสเตย์ติดต่อกันทุกปี ๓) การจัดกิจกรรมเพื่อการประชาสัมพันธ์ให้กับชาวต่างประเทศ ณ โฮมสเตย์ที่ใดที่หนึ่งที่เหมาะสม ๔) เปิดช่องทางการท่องเที่ยวไปยังประเทศลาว ณ จุดโฮมสเตย์ลาดเจริญ ท่าลี่ และประเทศเขมร ณ จุดผ่านแดน บ้านละลม โดยการสำรวจจุดเด่นของประเทศลาวและเขมรในจุดที่เป็นที่ตั้งโฮมสเตย์

ชื่น ศรีสวัสดิ์ และเกริกไกร แก้วล้วน (๒๕๕๐) ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนชาวกวยในเขตอีสานใต้และลาวใต้ พบว่า ชุมชนชาวกวยในเขตอีสานใต้อยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และบางส่วนของจังหวัดมหาสารคาม โดยมีอยู่หนาแน่นในเขตพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดสุรินทร์ ส่วนในลาวใต้ส่วนใหญ่จะมีอยู่ในแขวงสาละวันและจำปาสัก ลักษณะเด่นของชุมชน คือ แนวคิดความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และการประกอบอาชีพ เช่น การเลี้ยงช้าง และการทอผ้า ชุมชนชาวกวยทั้งในเขตอีสานใต้และลาวใต้ มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในทางประวัติศาสตร์ ทางชาติพันธุ์และทางวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาไทยในตระกูลมอญ-เขมร มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาร่วมกัน โดยมีการอพยพมาจากภาคเหนือของประเทศไทย แลพบที่อกเขาหิมาลัยด้วยกันเมื่อประมาณ ๓,๕๐๐ ปีก่อน และมีการกระจายกันอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งเขตอีสานใต้และลาวใต้ด้วย แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวกวย อาจทำได้โดยการสำรวจสภาพชุมชนที่มีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรม และขึ้นบัญชีไว้ว่าเป็น

ระบบในรูปแบบของฐานข้อมูลในคอมพิวเตอร์ แล้วเผยแพร่ให้กับธุรกิจท่องเที่ยวโดยผ่านการประชุมสัมมนา ในรูปของเอกสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ และอินเทอร์เน็ต ได้รับรู้และเข้าใจในแนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน ทั้งต่อนักท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว แนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพึ่งพาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านสามารถทำได้โดยการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกัน เช่น การอำนวยความสะดวกในการเดินทางโดยไม่ต้องมีวีซ่า (VISA) ระหว่างกัน การให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางทั้งของประเทศตนเองและประเทศเพื่อนบ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวในลักษณะเดียวกัน และการใช้บัตรการเดินทางท่องเที่ยวร่วมกันของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

พระภิกษุ ศรีสวัสดิ์ และคณะ (๒๕๕๐) ศึกษาทั่วโลกและศักยภาพการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน บนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด พบว่า ทั่วโลกการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบ่งได้ ๒ กลุ่ม คือ ผู้ให้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นประชาชนในพื้นที่ และผู้ให้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นนักลงทุนต่างชาติ / ต่างประเทศ ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการด้านต่าง ๆ จำนวน ๘ ด้าน คือ ๑) วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม ๒) ด้านการเงิน ๓) ด้านกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก ๔) การจัดโปรแกรมกิจกรรมต่าง ๆ ๕) การประชาสัมพันธ์และการตลาด ๖) ด้านทรัพยากรมนุษย์ ๗) ความปลอดภัยและความเสี่ยง และ ๘) ลูกค้านักท่องเที่ยว สำหรับศักยภาพการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ พบว่า กิจกรรมดำน้ำดูปะการังน้ำตื้น / น้ำลึก มีศักยภาพในระดับสูง ประชาชนในพื้นที่มีความเห็นว่า คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่ได้จากการท่องเที่ยวมีศักยภาพสูง แต่นักท่องเที่ยวไทยและชาวต่างประเทศคิดว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเรื่องความปลอดภัยจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว และความนิยมของกิจกรรมการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างทั้ง ๓ กลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้เสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติบนพื้นที่เกาะช้าง โดยสามารถจัดทำภายใต้กรอบ 3E คือ Enforcement (การบังคับใช้กฎหมาย หรือข้อบังคับ), Engineering (การใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาปรับปรุง และอนุรักษ์), Education (การให้ความรู้ และข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและครบถ้วน)

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาบ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย
ครั้งนี้ ใช้วิธีบูรณาการทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ
(Quantitative Research) มีรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

๑. พื้นที่ดำเนินการ

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่บ้านวังน้ำมอก หมู่ที่ ๕ ตำบลพระพุทธบาท อำเภอ
ศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย เนื่องจากหมู่บ้านดังกล่าวได้รวมกลุ่มดำเนินการในรูปแบบของการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในลักษณะหมู่บ้านโฮมสเตย์ โดยได้รับรางวัลองค์กรสนับสนุนและส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวดีเด่น ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๒.๑ ประชากรที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ผู้รู้ (Keys persons)
ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ประชาชนในบ้านวังน้ำมอกทั้งหมด ที่เกี่ยวข้องกับการ
รวมกลุ่มจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๒.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เคยเข้ามาใช้บริการ
แบบโฮมสเตย์ ที่บ้านวังน้ำมอก จำนวน ๑๐๐ คน

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept
Interview) โดยมีลักษณะแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ
เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสารต่างๆ ตลอดจนหนังสือตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) กำหนดขอบเขตของเนื้อหาและสร้างแบบสอบถาม

๓) ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของเครื่องมือ
ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือแบบสอบถามคือ ดร.เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์
วัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย ดร.ชาญยุทธ หาญคำภา ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดหนองคาย และ
ดร.สุดา ชุกกลิ่น ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและปรับแก้ไข

ของเครื่องมือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กลุ่ม โดยการตรวจสอบคุณภาพ นำร่างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และตรวจสอบความเป็นปรนัย (การใช้ภาษาชัดเจน ชัดเฉพาะและเข้าใจง่าย) โดยผู้เชี่ยวชาญว่ามีความสอดคล้องและเหมาะสมในการนำไปใช้ในระดัใด มี ๕ ระดับ (๕ ๔ ๓ ๒ และ ๑ หมายถึง เห็นด้วยระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ) แล้วนำผลคะแนนการประเมินรวมมาหาค่าเฉลี่ย (X) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อที่จะพิจารณารายการที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕ ขึ้นไปและมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ไม่เกิน ๑ อยู่ในเกณฑ์ดีแล้ว หากรายการใดไม่อยู่ในเกณฑ์นี้ก็ปรับปรุงแล้วแต่กรณีให้เหมาะสมต่อไป (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, ๒๕๓๑ : ๑๒๔) สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

ด้านความเป็นปรนัย ผู้เชี่ยวชาญให้แก้ไขสำนวนภาษาบางส่วน ซึ่งได้พิจารณาปรับปรุงแล้ว ทำให้มีการใช้ภาษาได้ชัดเจน ชัดเฉพาะและเข้าใจง่าย

ด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ทุกข้อรายการที่ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินได้ค่าเฉลี่ย เห็นด้วยระดับมากที่สุด ส่วนค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ไม่ถึง ๑ ทุกข้อ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ แล้วนำมาทดสอบแบบสอบถามจำนวน ๒๐ ชุดในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีบริบทเกี่ยวข้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตอำเภอเมืองหนองคาย

๔) ดำเนินการสร้างเครื่องมือฉบับจริงตามเกณฑ์ที่วางไว้ โดยลักษณะของเครื่องมือได้ใช้เทคนิคของ Likert Scale เป็นเครื่องมือวัดแบบประเมินค่า ๔ ระดับ ในส่วนของคำถามข้อมูลด้านการบริการในส่วนของการทำการบินวังน้ำมอก คณะผู้วิจัยได้ตรวจและให้คะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

ดีมาก	เกณฑ์การประเมิน	๔ คะแนน
ดี	เกณฑ์การประเมิน	๓ คะแนน
พอใช้	เกณฑ์การประเมิน	๒ คะแนน
ต้องปรับปรุง	เกณฑ์การประเมิน	๑ คะแนน

โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาความเห็น ของช่วงคะแนน ดังนี้

๐.๐๐ - ๑.๐๐	คะแนน	ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการต้องปรับปรุง
๑.๐๑ - ๒.๐๐	คะแนน	ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการพอใช้
๒.๐๑ - ๓.๐๐	คะแนน	ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการดี
๓.๐๑ - ๔.๐๐	คะแนน	ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการดีมาก

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคณะผู้วิจัยได้ว่าจ้างผู้ช่วยนักวิจัย

ซึ่งเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี วิทยาเขตบึงกาฬ ร่วมเป็นคณะทำงานในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามนักท่องเที่ยวและแบบสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องในด้านปัจจัยนำเข้าด้านต่างๆ

๕. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

๑) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

๒) ข้อมูลเชิงปริมาณ ที่ได้จากแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย การหาค่าเฉลี่ย จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย นำเสนอเป็นเชิงพรรณนาและเชิงวิเคราะห์

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาและดำเนินงานในหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย
๒. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย
๓. ประโยชน์และแนวทางการพัฒนา การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย

๑. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สามารถวิเคราะห์ผลการศึกษา ได้ดังนี้

๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๖๐ ส่วนอายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากอยู่ระหว่าง ๑๖ – ๒๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๗๐ รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ ๓๖ – ๔๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๕ สำหรับอาชีพ พบว่า ส่วนมากเป็นนักศึกษาและบัณฑิตที่เพิ่งจบการศึกษาปริญญาตรี เป็นร้อยละ ๕๐ รองลงมาคือ อาชีพรับราชการ เป็นร้อยละ ๓๐ และวุฒิการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนมากจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๖๐ รองลงมาคืออาชีวศึกษา เป็นร้อยละ ๒๖ เมื่อวิเคราะห์ถึงภูมิลำนานักท่องเที่ยว พบว่า มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๕ รองลงมาเป็นนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพฯ ฯ ร้อยละ ๓๐ รายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับ	ตัวแปร	ร้อยละ	หมายเหตุ
๑.	เพศ		
	ชาย	๔๐	
	หญิง	๖๐	
	รวม	๑๐๐.๐	

ตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ลำดับ	ตัวแปร	ร้อยละ	หมายเหตุ
๒.	อายุ		
	ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๒.๘	
	๑๖-๒๕ ปี	๖๕.๐	
	๒๖-๓๕ ปี	๑๒.๒	
	๓๖-๔๕ ปี	๒๐.๐	
	๔๖-๖๐ ปี	๐.๐	
	มากกว่า ๖๐ ปี	๐.๐	
	รวม	๑๐๐.๐	
๓.	การศึกษา		
	ประถมศึกษา	๐.๐	
	มัธยมศึกษา	๒.๕	
	อาชีวศึกษา	๒๖.๐	
	ปริญญาตรี	๖๐.๐	
	สูงกว่าปริญญาตรี	๑๑.๕	
	อื่น ๆ	๐.๐	
	รวม	๑๐๐.๐	
๔.	อาชีพ		
	นักศึกษา และบัณฑิตที่เพิ่งจบ	๕๐.๐	
	รับราชการ	๓๐.๐	

	อื่น ๆ	๒๐.๐	
๖.	ภูมิฐานะของนักท่องเที่ยว		
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๖๕.๐	
	กรุงเทพฯ	๓๐.๐	
	ภูมิภาคอื่น ๆ	๕.๐	

๑.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๑.๒.๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ในการสอบถามความคิดเห็น ได้สอบถามในประเด็นเรื่องการเดินทาง การท่องเที่ยว และความคิดเห็นต่อการให้บริการของโฮมสเตย์ ผลการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เพื่อท่องเที่ยวและพักผ่อน คิดเป็นร้อยละ ๘๐ รองลงมาเพื่อการทัศนศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๑๕ ในด้านพาหนะในการเดินทาง พบว่า ส่วนมากโดยรถยนต์ส่วนตัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๙๐ สำหรับผู้ร่วมเดินทาง พบว่า ส่วนมากเป็นกลุ่มเพื่อนหรือผู้ร่วมงาน คิดเป็นร้อยละ ๙๐ สำหรับจำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทาง พบว่าส่วนมากมีสมาชิกมากกว่า ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐ ในด้านแหล่งข้อมูลที่ทำให้นักท่องเที่ยวทราบหรือรู้จักบ้านวังน้ำมอก พบว่า ส่วนมากทราบจากเพื่อนหรือคนรู้จัก เป็นร้อยละ ๘๐ รองลงมาทราบจากนิตยสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เป็นร้อยละ ๓๕ ในส่วน จำนวนครั้งของนักท่องเที่ยวที่เคยมาพักผ่อนที่บ้านวังน้ำมอก พบว่า ส่วนมากเคยมาแล้ว ๒ - ๓ ครั้ง เป็นร้อยละ ๘๐

เมื่อสอบถามถึงระยะเวลาที่ท่องเที่ยวในบ้านวังน้ำมอก พบว่า ส่วนมากใช้เวลาท่องเที่ยว ๒-๓ วัน คิดเป็นร้อยละ ๗๐ สถานที่พัก พบว่า ส่วนมากพักที่กลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก ได้จัดเตรียมไว้ คิดเป็นร้อยละ ๙๐ และนักท่องเที่ยวที่มาพักผ่อนที่บ้านวังน้ำมอก พบว่าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปหรือนักทัศนอาจร คิดเป็นร้อยละ ๘๐

สำหรับค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว พบว่า โดยเฉลี่ยต่อคนนั้นจะอยู่ในระดับมากกว่า ๑,๐๐๐ บาท เป็นร้อยละ ๗๐ และเมื่อสอบถามถึงความต้องการกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง พบว่า ส่วนมากต้องการที่จะกลับมาพักผ่อนและท่องเที่ยวอีก คิดเป็นร้อยละ ๘๐ รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๒

ตารางที่ ๔.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ลำดับ	ตัวแปร	ร้อยละ	หมายเหตุ
๖.	จุดประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยว		
	ท่องเที่ยวพักผ่อน	๘๐.๐	
	ทัศนศึกษา	๑๕.๐	
	ติดต่อราชการ	๑.๕	
	ติดต่อธุรกิจ	๒.๕	
	เยี่ยมญาติ	๑.๐	
	อื่น ๆ	๐.๐	
	รวม	๑๐๐.๐	

ตารางที่ ๔.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเดินทาง และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ต่อ)

ลำดับ	ตัวแปร	ร้อยละ	หมายเหตุ
๗.	พาหนะที่ใช้เดินทาง		
	รถยนต์ส่วนตัว	๙๐.๐	
	รถจักรยานยนต์	๑.๕	
	รถประจำทาง	๐.๐	
	รถบริษัททัวร์	๗.๕	
	รถจ้างเหมา	๑.๐	
	อื่น ๆ	๐.๐	
	รวม	๑๐๐.๐	
๘.	ผู้ร่วมเดินทาง		
	คนเดียว	๐.๐	
	มาพร้อมครอบครัว	๒.๕	
	กลุ่มเพื่อน ผู้ร่วมงาน	๙๐.๐	
	มากับคณะทัวร์	๗.๕	
	อื่น ๆ	๐.๐	
๙.	จำนวนสมาชิกในกลุ่มที่ร่วมเดินทาง		

	มากกว่า ๑๐ คน	๙๐.๐	
	อื่น ๆ	๑๐.๐	
	รวม	๑๐๐.๐	
๑๐.	การรับทราบแหล่งท่องเที่ยววังน้ามอก จากเพื่อนหรือคนรู้จัก	๘๐	
	จากนิตยสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	๓๕	
	บริษัททัวร์	๑๕	
	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	๒๐	
	วิทยุโทรทัศน์ และสื่อโฆษณาต่างๆ	๑๓	
	อื่น ๆ	๘	
๑๑.	การเคยมาเยือนวังน้ามอก		
	เคย จำนวน ๑-๒ ครั้ง	๘๐.๐	
	ไม่เคย	๒๐.๐	
	รวม	๑๐๐.๐	

ตารางที่ ๔.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเดินทาง และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ต่อ)

ลำดับ	ตัวแปร	ร้อยละ	หมายเหตุ
๑๒.	ระยะเวลาการอยู่ที่บ้านวังน้ามอก		
	๒-๓ วัน	๗๐.๐	
	อื่น ๆ	๓๐.๐	
	รวม	๑๐๐.๐	
๑๓.	ลักษณะของนักท่องเที่ยว		
	นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	๒๑.๕	
	นักดูนกหรือสัตว์ตามธรรมชาติ	๒.๕	
	นักเดินทาง	๗.๐	
	นักท่องเที่ยวทั่วไป/นักทัศนอาจร	๗๐.๐	
	อื่น ๆ	๐.๐	

๑.๒.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านการบริการในส่วนของที่ทำการบ้านวังน้ำมอก จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้ ดังนี้

๑. ในด้านที่พักและบริเวณข้างเคียง	อยู่ในเกณฑ์ ดี
๒. ห้องน้ำ ห้องสุขา	อยู่ในเกณฑ์ พอใช้
๓. อาหารและเครื่องดื่ม	อยู่ในเกณฑ์ ดี
๔. สำหรับของที่ระลึก	อยู่ในเกณฑ์ ดี
๕. การบริการของเจ้าหน้าที่	อยู่ในเกณฑ์ ดี
๖. การเดินทาง	อยู่ในเกณฑ์ ดี
๗. ความปลอดภัย	อยู่ในเกณฑ์ ดี
๘. มีที่ทิ้งขยะ	อยู่ในเกณฑ์ ดี

โดยมีรายละเอียด ดังตารางที่ ๔.๓

ตารางที่ ๔.๓ ตารางความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการให้บริการ

ลำดับ	ประเด็นบริการ	ระดับความคิดเห็น				แปลผล
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	
๑.	ที่พัก	๑.๕	๘๒.๐	๕.๕	๑.๐	ดี
๒.	ห้องสุขา	๐.๐	๑๕.๕	๖๐.๐	๒๔.๕	พอใช้
๓.	อาหารและเครื่องดื่ม	๒.๐	๗๒.๕	๒๒.๐	๓.๕	ดี
๔.	ของที่ระลึก	๒.๕	๘๑.๕	๑๖.๕	๐.๐	ดี
๕.	การบริการของเจ้าหน้าที่	๑.๕	๗๘.๕	๑๘.๐	๒.๐	ดี
๖.	การเดินทาง	๒๕.๕	๗๐.๕	๒๔.๐	๐.๐	ดี
๗.	ความปลอดภัย	๒๑.๐	๗๒.๐	๗.๐	๐.๐	ดี
๘.	ที่ทิ้งขยะ	๓.๐	๖๒.๐	๒๘.๐	๗.๐	ดี

๑.๒.๓ ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากแบบสอบถามสามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นด้วยกับข้อคำถามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติและความเข้าใจ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างดี ซึ่งคำตอบของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยในร้อยละที่สูงมากกว่า ร้อยละ ๘๐ โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ ๔.๔

ตารางที่ ๔.๔ ตารางความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ลำดับ	ประเด็น/ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น			แปลผล
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	
๑.	เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ	๙๐	๑๐	๐.๐	เห็นด้วย
๒.	เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม	๘๐	๑๐	๑๐	เห็นด้วย
๓.	เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด	๘๒.๐	๑๐	๘.๐	เห็นด้วย
๔.	เป็นการท่องเที่ยวเพิ่มพูนความรู้ เช่น ดูนก ดูธรรมชาติ	๘๘.๐	๒.๕	๙.๕	เห็นด้วย
๕.	เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน	๘๔.๐	๑๐.๐	๖.๐	เห็นด้วย
๖.	เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว	๘๒.๕	๑๕.๕	๒.๐	เห็นด้วย
๗.	เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์	๘๐.๕	๑๕.๕	๔.๐	เห็นด้วย
๘.	เป็นการท่องเที่ยวที่คนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์	๘๕.๐	๑๐.๐	๕.๐	เห็นด้วย

เมื่อสอบถามถึงความรู้สึกต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่านักท่องเที่ยวส่วนมากมีความรู้สึกชอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รองลงมาเป็นคนข้างชอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับการไม่ชอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นไม่มีผู้ตอบเลย (คิดเป็นร้อยละ ๐) สำหรับการเดินทางมาบ้านวังน้ำมอก ของนักท่องเที่ยวที่จัดว่าตนเองเป็นนักท่องเที่ยวทั่วไป หรือนักท่องเที่ยวทัศนจร สำหรับนักท่องเที่ยวที่คิดว่าเป็นนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (คิดเป็นร้อยละ ๗๐) ตามลำดับ สำหรับคำถามเกี่ยวกับการกลับมาเที่ยวอีกครั้งหรือไม่นั้นส่วนมากอยากจะกลับมาอีก คิดเป็นร้อยละ ๘๐

๑.๒.๔ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

สำหรับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในส่วนของที่ทำการบ้านวังน้ำมอกและที่พักแบบโฮม สเตย์ นั้น นักท่องเที่ยวมีข้อเสนอแนะแก่ทางบ้านวังน้ำมอก ดังนี้

๑. อยากให้มีการบริการทางด้านนวดแผนโบราณ นวดสปา เพื่อความผ่อนคลาย
๒. มีการปั่นจักรยานออกกำลังกายในตอนเช้า
๓. ควรจะมีป้ายบอกทางไปแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจนและครอบคลุมทุกแห่ง
๔. ควรจะมีป้ายให้ความรู้ทางด้านแหล่งที่มาของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

๒. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๒.๑ ปัจจัยนำเข้า

การศึกษาเชิงระบบตามกรอบแนวคิดของการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และผลลัพธ์และแนวทางการพัฒนา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับข้อมูลปัจจัยนำเข้า ด้านประวัติความเป็นมา ประเพณีวัฒนธรรม การรวมกลุ่มองค์กร และ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีรายละเอียดของข้อมูลในภาคผนวก ข.

๒.๒ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ของบ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ เริ่มต้นจากการเก็บข้อมูลทางด้านทุนทางสังคม ที่สำคัญได้แก่ ทุนทางด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ถือเป็นจุดเด่นที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้สามารถดำเนินการจัดตั้งเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบของโฮมสเตย์ได้ โดยนำแหล่งทรัพยากรเหล่านี้มากำหนดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และแหล่งศึกษาธรรมชาติ ผลการศึกษา มีดังนี้

๑) น้ำตกวังน้ำมอก

เกิดจากลุ่มน้ำทอน มีธารน้ำไหลลดหลั่นกันไปเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของหมู่บ้านวังน้ำมอกซึ่งช่วงฤดูฝนของทุกปีจะมีน้ำไหลผ่านและมีนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศเข้ามาเที่ยวทำให้มีเงินหมุนเวียนในหมู่บ้านเรื่อยๆ

๒) บ่อน้ำทิพย์

ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่มีพระพุทธรูปหนึ่งมาปักกรดที่บนภูผีปอบ แต่ไม่มีน้ำดื่มน้ำใช้จึงนั่งสมาธิเกิดนิมิตว่ามีภูมเจ้าที่มากบอกว่าบ่อนี้มีบ่อน้ำถึงเจ็ดบ่อถ้าอยากได้ต้องไปบอกให้ชาวบ้านมาขุดช่วยกัน เมื่อชาวบ้านมาขุดก็พบบ่อน้ำถึงเจ็ดบ่อจริงๆ แต่ที่ใช้ดื่ม ใช้อาบได้จริงๆมีแค่บ่อเดียวคือบ่อที่เจ็ด

๓) จุดเรียนรู้ ป่าชุมชนภูผีปอบ

ป่าชุมชนภูผีปอบ ตั้งอยู่เทือกเขาภูพานคำ เป็นเขตป่าอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติเพียงแห่งเดียวของอำเภอศรีเชียงใหม่ ป่าภูผีปอบเป็นป่าอยู่บนเทือกเขาสูง เมื่อชาวบ้านไปเก็บของป่ามาขาย จะขึ้นไปด้วยความยากลำบากและเหน็ดเหนื่อยมาก จึงตัดพ้อเรียกชื่อภูนี้ชื่อว่า ภูผีปอบเอ๋ย ป่าภูผีปอบแห่งนี้ ถูกลักลอบขึ้นไปเก็บของป่า และลักลอบตัดไม้ เผาถ่านมาขายทำให้ป่าถูกทำลายอย่างมาก ในปี ๒๕๓๙ หมู่บ้านจึงได้จัดตั้งอาสาสมัครพิทักษ์ป่าชุมชนภูผีปอบขึ้น

เพื่ออนุรักษ์มรดกแห่งนี้เก็บไว้ให้ลูกหลานเป็นแหล่งอาหารอยู่กินสืบไป ป่าชุมชนภูฝัปปอบมีแหล่งเรียนรู้คือ เเดินชมป่าไม้ สัตว์ป่านานาชนิด พืชสมุนไพร ป่าหินงามภูเขาไฟ ลานหิน ภูเขาหิน น้ำตกวังน้ำมอก ธารน้ำไหล กินข้าวป่า หาหน่อไม้ เก็บเห็ดมาแกงกิน ผลงานดีเด่นของหมู่บ้านในการพิทักษ์ป่าภูฝัปปอบ จนได้รับพระราชทานธงเป็นหมู่บ้านราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า จากสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถและได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณ เป็นป่าอาหารชุมชนดีเด่น ปี ๒๕๔๓ จากกรมป่าไม้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จนทำให้การอนุรักษ์ชุมชนป่าภูฝัปปอบเกิดผล ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์จนถึงปัจจุบัน

๔) ทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้ภายใต้ชุมชนเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีความหนาแน่นของพันธุ์ไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศพันธุ์ไม้ที่พบส่วนใหญ่ได้แก่ ไม้จิก ไม้รัง ไม้กรุง ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้เปื่อย ไม้เต็งรัง ไม้แดง ไม้ยางป่า ไม้ตะแบก ไม้ตะบัก รวมทั้งมีสมุนไพรหลากหลายชนิด เช่น กำลังเสือโคร่ง พวงพิบ่าว หมากหม้อ ปลาไหลเผือก ต้นคุณ นางพญาสามสิบ ราก โด่ไม่รู้ล้มเล็ก โด่ไม่รู้ล้มใหญ่ เครือเขาคอน จากจิต เครือบอระเพ็ด ฯลฯ ที่สามารถหาได้ตามป่า ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๐๗ รัฐบาลได้เข้ามาสัมปทานป่าไม้ให้กับโรงเรื้อย ทำให้ป่าไม้ในเขตพื้นที่ถูกทำร้ายเป็นจำนวนมาก มีชาวบ้านเข้ามาอาศัยจำนวนมาก จึงมีการบุกรุกป่าตัดไม้เพื่อทำการเกษตร และที่อยู่อาศัยทำให้ป่าถูกทำลายเรื่อยมา จนต่อมาได้มีทหารเข้ามาตรวจพบจึงสั่งห้าม และเข้าบ้านจึงเป็นจากการตัดไม้ขายมาทำเตาเผาถ่านแทน และเมื่อมีคนหนึ่งทำคนอื่นก็ทำตามกันมาเรื่อย เมื่อทหารมาราดตะเวนก็พบกับสภาพป่าถูกทำลายเป็นจำนวนมาก ทหารจึงได้ทุบทำลายเตาถ่าน ซึ่งตอนนั้นยังไม่มีการบริหารและการจัดการป่าไม้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้มีทหารกองทัพบกที่ ๒ เข้ามาอบรมและเริ่มบำรุงป่า พ.ศ. ๒๕๓๘ ก็มีอาสาสมัครพิทักษ์ป่าก็ได้เข้ามาอบรมให้ความรู้ เพื่ออนุรักษ์และบำรุงป่ากับชาวบ้านและได้รับธงพระราชทานในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ เข้าบ้านได้มีการรวมตัวกันเพื่อตั้งกฎ เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ และไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า โดยใช้ฮีต ๑๒ ครอง ๑๔ เป็นเกณฑ์ในการตั้งกฎ เมื่อพ.ศ. ๒๕๔๑ ได้มีนายดิณณภพ สุพันธ์เข้ามามีบทบาทในการจัดตั้งโฮมสเตย์ และมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพของชาวบ้านจากการตัดไม้ กลายมาเป็นการอนุรักษ์ป่า

๒.๒.๑ การก่อตั้งโฮมสเตย์ในชุมชน (Home stay)

มีการรวมกลุ่มกันเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และวัฒนธรรม โดยมีทุนทางธรรมชาติและทุนทางสังคมมีการจัดระบบการจัดการแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านพื้นที่ ภูฝัปปอบมีพื้นที่ ๓,๕๐๐ ไร่ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่ชุมชนจัดเป็นโฮมสเตย์ และเป็นศูนย์ประสานงานของกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของหมู่บ้าน

๒) ด้านกิจกรรม มีงานหัตถกรรมฝีมือชาวบ้าน โฮมพาแลง เด็กรักษ์ป่า การบวชป่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตอนุรักษ์แบบชุมชนบ้านวังน้ำออก

๓) ด้านการจัดการ เรียนรู้คนกับป่าในการพึ่งพาอาศัยกันและมีการจัดระบบงานของผู้คนในชุมชนเช่น หลานน้อยนำท่องเที่ยวหรือ มัคคุเทศก์น้อย การอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดีและการเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชุมชน

๔) ด้านการมีส่วนร่วม มีการรวมกลุ่มและแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของสมาชิกอย่างชัดเจน เช่น ด้านอาหาร ด้านการถักทอผ้า และการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นต้น

๒.๒.๒ รูปแบบการบริหารจัดการโฮมสเตย์

การบริหารจัดการ Home stay การเข้าพักของชาวบ้าน เข้าหุ้ได้ ๑๐๐ บาทไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือไม่เกิน ๑๐ หุ้ ส่วนรายได้แบ่งเป็น ๒ แบบ

แบบที่ ๑ สมาชิกไม่ได้ทำงานอะไร แต่รอรับเงินจากการป็นหุ้ทุกสิ้นปี / หุ้ได้หุ้ละ ๕๐-๗๐ บาท แล้วแต่ผลกำไร

แบบที่ ๒ สมาชิกมาทำงานและได้ผลกำไรจากการป็นหุ้ เช่น แม่บ้านแม่ครัวจะได้รับค่าจ้าง คนละ ๑๒๐ บาท / วัน พอสิ้นปีก็ได้หุ้ที่เข้ากับสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก

แต่การที่จะให้ผู้ที่มาพักที่ home stay นั้นต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสมาชิกภายในครอบครัวของแต่ละหลังครัวเรือน เพราะผู้ที่มาพักต้องมาเรียนรู้ความเป็นอยู่ของชาวบ้านและเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี เจ้าของบ้านต้องเตรียมเครื่องอุปโภค และบริโภค จะไม่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของ home stay บ้านหลังนั้นจะได้ค่าตอบแทนไม่เกิน ๘๐ บาท / วัน หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว แต่ค่าที่พักคิดเป็นคิน คินละ ๗๘๐ บาท / วัน

๒.๒.๓ การจัดการด้านที่พักอาศัย

ด้านที่พักอาศัย บ้านต้องมีโครงสร้างบ้านที่มั่นคงแข็งแรง ไม่อยู่ในสภาพชำรุดและเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายจากการใช้สอย ถ้าใช้ไม้ไผ่หรือฝาขัดแตะความสมบูรณ์แข็งแรงเพื่อการอนุรักษ์เฉพาะของท้องถิ่น มีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องถึง ไม่มีกลิ่นอับและหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้เป็นอย่างดี มีที่นอนที่สบายตามสภาพของชุมชนท้องถิ่น เครื่องนอนที่สะอาด มีห้องอาบน้ำและห้องส้วมที่สะอาดถูกสุขลักษณะ มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์การนอนทุกครั้ง เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเข้าพัก มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านด้านสมุนไพร

๒.๒.๔ การจัดการระบบการเข้าพักอาศัยและกระบวนการเรียนรู้เชิงนิเวศน์

มีระบบการจองล่วงหน้า และการลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว มีรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวตามสภาพของชุมชน มีกิจกรรมการฝึกหัดศิลปะและหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกิจกรรมการต้อนรับตามประเพณีของท้องถิ่น มีกิจกรรมด้านการบันเทิง เช่นดนตรีพื้นเมือง การรำแสดงของพื้นบ้านชุมชนท้องถิ่น มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน พื้นที่หลักยังคงรักษาสภาพเดิมของชุมชน และยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมการตลาด มีคู่มือและเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูล และโฮมสเตย์มีรายชื่อในทะเบียนของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งการบูรณาการของศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนร่วมกันทั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กับกระทรวงวัฒนธรรม

๓. การมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย

ชาวบ้านมีกระบวนการในการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนต่างๆอย่างเป็นระบบในการประชุมชาวบ้านในโอกาสต่างๆ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้เกิดกับชุมชน ให้มีการแสดงความคิดเห็น เสนอแนวคิดเพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความคิดร่วมกันของชุมชนบ้านวังน้ำมอก มีการศึกษาดูงานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนที่อื่นซึ่งจะทำให้ชาวบ้านค้นพบต้นทุนเดิมที่มีอยู่แล้วทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่ดั้งเดิม มีทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์

๔. ประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย

เกิดแนวคิดร่วมกันในการที่จะพัฒนาฟื้นฟู อนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าอยู่แล้วในชุมชนมาเป็นจุดขายในกิจกรรมการท่องเที่ยว อีกทั้งมีองค์ความรู้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม มาเชื่อมโยงกับการประยุกต์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม เป็นแนวทางในการจัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนในระดับต้นแบบของจังหวัดหนองคาย เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาของชุมชนต่อไป

๕. แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอก ควรมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๕.๑ ด้านที่พักอาศัย

ควรมีการปรับปรุงห้องสุขา หรือห้องน้ำ ให้ดีขึ้น เนื่องจากจากการสอบถามความคิดเห็นเรื่องการให้บริการ พบว่าห้องสุขาเป็นประเด็นที่มีค่าคะแนนความพึงพอใจต่ำกว่าประเด็นอื่น ๆ มีความคิดเห็นว่าจะต้องปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๕ นอกจากนี้ยังพบว่าที่ห้องขยะ ในบ้าน ยังมีค่าคะแนนความพึงพอใจต่ำ ดังนั้นจึงควรนำประเด็นเรื่อง ห้องน้ำ และที่ห้องขยะในบ้านไปประชุมเพื่อร่วมกันปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น สำหรับด้านอื่น ๆ เช่น อาหารและเครื่องดื่ม ของที่ระลึก บริการของเจ้าหน้าที่ การเดินทางและความปลอดภัย อยู่ในเกณฑ์ดีแล้ว

๕.๒ ด้านสถานที่ท่องเที่ยวและบริการ

สำหรับด้านสถานที่ท่องเที่ยว มีข้อเสนอแนะว่าควรจัดทำป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต่าง ๆ ให้ชัดเจนและครอบคลุมทุกแห่ง และป้ายให้ความรู้ของสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งต่าง ๆ ว่าคืออะไร ความประวัติความเป็นมาอย่างไร ในแต่ละแห่ง สำหรับในด้านบริการ ควรมีการเพิ่มบริการด้านการนวดแผนโบราณ นวดสปา เพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย และควรจัดให้มีการปั่นจักรยานออกกำลังกายในตอนเช้าให้กับแขกที่มาพักอาศัยที่ home stay

๕.๓ ด้านบุคลากร

ควรมีการจัดอบรมหรือประชุมให้ความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรในชุมชนเกิดความตระหนัก และให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่ และใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมถึงการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้คงอยู่ในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์อย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องอย่างยั่งยืน

นอกจากนั้น ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน เช่นกลุ่มเด็กและเยาวชน รักษ์ป่า มัคคุเทศน์น้อย ให้มีส่วนร่วมกับชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าว เพราะเด็กจะได้สืบทอดการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าวต่อไป

๖.อภิปรายผลการศึกษา

วัฒนธรรม การรวมกลุ่มอาชีพของคนในท้องถิ่นมีศักยภาพในระดับมาก เพื่อสร้างความมั่นใจในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น การสร้างความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจ การเห็นคุณค่าที่ดึงดูด และการอนุรักษ์ที่กลมกลืนกับยุคสมัยในประเพณี วัฒนธรรมความเป็นอยู่และทรัพยากรธรรมชาติแก่

คนในท้องถิ่น การท่องเที่ยวเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ ได้ขายของและได้ประกอบอาชีพ มีงานทำในท้องถิ่นของตนเองไม่ต้องไปทำงานที่อื่น เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน ทำให้รายได้มากขึ้น การท่องเที่ยวจะนำเงินและความเจริญสู่ท้องถิ่น การได้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น แต่ก็พบว่าท้องถิ่นยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมทั้งผู้นำท้องถิ่นยังขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สังคม วัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การให้บริการข้อมูล ป้ายหรือแผ่นพับเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว การแนะนำให้ข้อมูลหรือความรู้แก่นักท่องเที่ยว การรักษาความหลากหลายของธรรมชาติ การเพิ่มมูลค่าทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่นให้สูงขึ้น การสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดความร่วมมือกับบุคคลหรือหน่วยงานอื่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว การติดตามและการสำรวจผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า ความพร้อมของชุมชนในการบริหารจัดการของคนในท้องถิ่นเห็นโอกาสในการพัฒนาท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพของมันเป็นอยู่แล้วเพียงแต่เข้ามาจัดการให้เกิดระบบและมีระเบียบแบบแผน ทั้งมีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่น่าสนใจมากมาย คนในท้องถิ่นมีศักยภาพการพึ่งตนเองมาก การแนะนำให้นักท่องเที่ยวซื้อสินค้าของที่ระลึกหรือเข้ารับบริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมหรือปรับกิจกรรมการหารายได้ที่ชุมชนมีอยู่แล้ว กิจกรรมที่เพิ่มการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้นตามสภาพท้องถิ่นที่เอื้ออำนวยมากคือ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ โฮมสเตย์ มัคคุเทศก์ ศักยภาพของคนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ยังหวังพึ่งระบบราชการในหลายอย่างทั้งการพัฒนาแหล่งธรรมชาติ องค์กรที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาดูแลอย่างใกล้ชิดเพราะว่ายังมีการทำลายธรรมชาติ จัดกิจกรรมให้ทุกคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติกับมนุษย์ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นระบบเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ให้ความรู้แก่ชุมชน หน่วยงานราชการต้องกระตุ้นด้านการท่องเที่ยวให้แก่ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการ จัดกิจกรรมแนะนำหรือการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว สอดคล้องกับบริหรานงนุช (๒๕๔๔) ที่พบว่า ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ นายอำเภอ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยกลุ่มผู้นำเหล่านี้ต่างมีบทบาทร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งการแก้ไขปัญหาด้วย จึงกล่าวได้ว่าในการจัดการการท่องเที่ยวนั้นต้องมีการร่วมมือกันทุกฝ่ายของผู้มีส่วนได้เสีย ได้แก่ คนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การให้บริการข้อมูลป้ายหรือแผ่นพับเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว

การรักษาความหลากหลายของธรรมชาติ การรักษาความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น การเพิ่มมูลค่าทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่นให้สูงขึ้น

การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของชุมชนเป็นอย่างมากในอดีตมีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน แต่การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวยังมีปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข ผู้มีบทบาทหน้าที่ขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง ขาดความรู้และทักษะการจัดการที่ดี ขณะที่การท่องเที่ยวมีปัญหามากขึ้น ความเจริญทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร ลักษณะของนักท่องเที่ยวก็มีแนวโน้มเปลี่ยนไปจากการแสวงหาความบันเทิงอย่างเดียวมาเป็นการแสวงหาความรู้และสาระบันเทิงผสมผสานกันในเชิงบูรณาการมากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องรักษาสมดุลระหว่างคุณภาพชีวิตกับรายได้ รวมทั้งการอนุรักษ์และความทันสมัย ต้องอยู่อย่างสมดุลกัน จึงต้องมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจกับคนในท้องถิ่นให้ชัดเจนในบทบาทที่จะยกระดับคุณภาพของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้สมดุลและยั่งยืนต่อไป

บทที่ ๕

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยและสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

๑.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๑ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอก หมู่ที่ ๕ ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

๑.๒ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอก หมู่ที่ ๕ ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกได้ ๒ กลุ่ม ได้แก่

๒.๑ กลุ่มผู้รู้ (Key persons) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน กลุ่มผู้ประกอบการ home stay เพื่อรวบรวมข้อมูลรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๒.๑ กลุ่มนักท่องเที่ยว ที่เข้าพักอาศัยใน home stay เพื่อรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อการจัดบริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอก

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

๓.๑ แบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อสอบถามความคิดเห็นกับนักท่องเที่ยวจำนวน ๑๐๐ คน

๓.๒ แบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กับกลุ่มผู้นำในชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น ผลการศึกษา

๔. สรุปผลการวิจัย

๔.๑ ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ของบ้านวังน้ำมอก ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยวเพศหญิง อายุช่วง ๑๖-๒๕ ปีมากที่สุด มีระดับการศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรีและนักท่องเที่ยวส่วนมากมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนและเดินทางมาโดยทางรถยนต์ส่วนตัว มาพักผ่อนกับกลุ่มเพื่อนหรือผู้ร่วมงาน ซึ่งสมาชิกที่ร่วมเดินทางส่วนมากมีสมาชิกมากกว่า ๑๐ คน แหล่งข้อมูลที่ทำให้นักท่องเที่ยวทราบหรือรู้จักบ้านวังน้ำมอกส่วนมากจะทราบจากเพื่อนหรือคนรู้จักและจำนวนครั้งของนักท่องเที่ยวที่เคยมาพักผ่อนที่บ้านวังน้ำมอกส่วนมากเคยมาแล้ว ๒ -๓ ครั้ง ระยะเวลาที่อยู่ท่องเที่ยวในบ้านวังน้ำมอกจะอยู่ที่ ๒-๓ วันเป็นสถานที่บ้านพักที่กลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอกได้จัดเตรียมไว้และนักท่องเที่ยวที่มาพักผ่อนที่บ้านวังน้ำมอกได้จัดตัวเองว่าเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปหรือนักทัศนาจร ด้านค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อคนนั้นจะอยู่ในระดับมากกว่า ๑,๐๐๐ บาท และส่วนมากต้องการที่จะกลับมาพักผ่อนและท่องเที่ยวอีก

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้คำแนะนำแก่ทางบ้านวังน้ำมอก คือ อยากจะให้มีการบริการทางด้านนวดแผนโบราณ นวดสปา ปั่นจักรยานและควรมีป้ายบอกทางให้ชัดเจนอีกทั้งให้มีป้ายความรู้ทางด้านแหล่งที่มาของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งด้วยเพื่อการประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่ง สำหรับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านการบริการในส่วนของการทำกรบ้านวังน้ำมอกนั้น ในด้านที่พักและบริเวณข้างเคียงอยู่ในเกณฑ์ดี ห้องน้ำ ห้องสุขาอยู่ในเกณฑ์พอใช้ อาหารและเครื่องดื่มนั้นอยู่ในเกณฑ์ดี สำหรับของที่ระลึกก็อยู่ในเกณฑ์ดี รวมทั้งการบริการของเจ้าหน้าที่ การเดินทาง ความปลอดภัยและมีที่ทิ้งขยะอยู่ในเกณฑ์ดีเช่นกัน สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่ทราบและรู้จักการจัดการท่องเที่ยวแบบนี้รวมทั้งชอบที่จะท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ด้วยเช่นกัน โดยที่นักท่องเที่ยวเห็นด้วยที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ รวมทั้งเป็นแหล่งวัฒนธรรม ศึกษาประวัติศาสตร์ เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมทั้งให้ความรู้ด้านต่างๆเช่นการดูนก ดูธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและจะเน้นความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ซึ่งคนในพื้นที่หรือท้องถิ่นจะได้รับประโยชน์จากรายได้ที่เกิดจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาพักผ่อนในหมู่บ้าน

๔.๒ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านวังน้ำมอกนั้น จากปัจจัยนำเข้าประกอบด้วยประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ประเพณีวัฒนธรรม การรวมกลุ่มของชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติ ชาวบ้านมีกระบวนการในการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนต่างๆอย่างเป็นระบบในการประชาสัมพันธ์ชาวบ้านในโอกาสต่างๆ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้เกิดกับชุมชน ให้มีการ

แสดงความคิดเห็น เสนอแนวคิดเพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความคิดร่วมกันของชุมชนบ้านวังน้ำมอก มีการศึกษาดูงานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนที่อื่นซึ่งจะทำให้ชาวบ้านค้นพบต้นทุนเดิมที่มีอยู่แล้วทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม มีทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์ เกิดแนวคิดร่วมกันในการที่จะพัฒนาฟื้นฟูอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าอยู่แล้วในชุมชนมาเป็นจุดขายในกิจกรรมการท่องเที่ยว อีกทั้งมีองค์ความรู้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม มาเชื่อมโยงกับการประยุกต์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตามนโยบายต้นแบบของจังหวัดหนองคาย เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาของชุมชนต่อไป

การมีส่วนร่วมของชุมชน ชาวบ้านมีกระบวนการในการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนต่างๆอย่างเป็นระบบในการประชาสัมพันธ์ชาวบ้านในโอกาสต่างๆ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้เกิดกับชุมชน ให้มีการแสดงความคิดเห็น เสนอแนวคิดเพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความคิดร่วมกันของชุมชนบ้านวังน้ำมอก มีการศึกษาดูงานด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนที่อื่นซึ่งจะทำให้ชาวบ้านค้นพบต้นทุนเดิมที่มีอยู่แล้วทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม มีทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์

๔.๓ ประโยชน์และแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สำหรับประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เกิดแนวคิดร่วมกันในการที่จะพัฒนาฟื้นฟู อนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าอยู่แล้วในชุมชนมาเป็นจุดขายในกิจกรรมการท่องเที่ยว อีกทั้งมีองค์ความรู้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม มาเชื่อมโยงกับการประยุกต์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตามนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม เป็นแนวทางในการจัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนในระดับต้นแบบของจังหวัดหนองคาย เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาของชุมชนต่อไป

ในส่วนของแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำแนกได้ ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านที่พักอาศัย ควรมีการปรับปรุงห้องสุขา หรือห้องน้ำ และจัดหาที่ทิ้งขยะ ให้ดีขึ้น ด้านสถานที่ท่องเที่ยวและบริการ ควรจัดทำป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต่าง ๆ ให้ชัดเจนและครอบคลุมทุกแห่ง และป้ายให้ความรู้ของสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งต่าง ๆ สำหรับในด้านบริการ ควรมีการเพิ่มบริการด้านการนวดแผนโบราณ นวดสปา เพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย และควรจัดให้มีการปั่นจักรยานออกกำลังกายในตอนเช้าให้กับแขกที่มาพักอาศัยที่ home stay และด้านบุคลากร ควรมีการจัดอบรมหรือประชุมให้ความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรในชุมชนเกิดความตระหนัก และให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์อย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และเกิดความยั่งยืน

นอกจากนั้น ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน เช่นกลุ่มเด็กและเยาวชน รักษ์ป่า มีคฤศเคนน้อย ให้มีส่วนร่วมกับการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าว เพราะเด็กจะได้สืบทอดการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าวต่อไป

๕. ข้อเสนอแนะ

๕.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการบริหารและจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยชุมชนนั้นทำได้ค่อนข้างยาก จะต้องมีการหน่วยงานทางภาครัฐหรือทางราชการเข้ามาให้การช่วยเหลือ รวมทั้งต้องกำหนดทิศทาง การพัฒนาที่ชัดเจน และท้องถิ่นจะต้องเป็นส่วนสำคัญในการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยว มี คณะกรรมการบริหารจัดการท่องเที่ยวระดับจังหวัดเป็นผู้นำที่สำคัญที่จะประสานให้เกิดความ ร่วมมือระหว่างส่วนราชการ กับผู้นำท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีการบูรณาการร่วมมือกันอย่างจริงจัง โดยให้ถือว่าท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความร่วมมือ ให้มีการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาโดยการเชื่อมโยงกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นตลอดเวลา คนใน ท้องถิ่นต้องมีหลักประกันในเรื่องเศรษฐกิจ คนในท้องถิ่นนั้นต้องมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมถึง ผลกระทบต่อความปลอดภัย ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวด้วย ในขณะเดียวกันก็ต้องมีการพัฒนาศักยภาพของผู้นำ ท้องถิ่นและคนในท้องถิ่นให้มีความรู้และความเข้าใจเชิงลึกของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น เพื่อรองรับกลุ่มผู้มาท่องเที่ยวในอนาคต

๕.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนบ้านวังน้ำมอก

มีกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านในการรวมกลุ่มองค์กรมีการสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนทั้งการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับการ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชาวบ้านอาจจะต้องมีการลงทุนทางด้านปัจจัยพื้นฐานเพราะว่าชาวบ้าน ยังต้องการเงินเพื่อใช้เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตอีกทั้งอาจต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ร่วมกันกับสถานศึกษาในท้องถิ่นเพื่อสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชน ทั่วไปมีการบูรณาการร่วมกันเกี่ยวกับธรรมชาติ ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมในอนาคตเพื่อการ พัฒนาการจัดการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลกระทบต่อความปลอดภัย ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

๕.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๓.๑ ควรศึกษาศักยภาพของหน่วยงาน หรือองค์กรในท้องถิ่นที่มีบทบาทต่อการ

พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของบ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย

๕.๓.๒ ควรศึกษา และจัดทำแผน และข้อกำหนดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย อย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และเกิดความยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กำธร ศรีน้อย ๒๕๔๔. รูปแบบความร่วมมือของภาคเอกชนกับภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
 คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชิน ศรีสวัสดิ์ และคณะ ๒๕๕๐. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาวัฒนธรรมชุมชนชาวกาย
ในเขตอีสานใต้และลาวใต้. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์ และสุรเชษฐ์ เชษฐมาลี ๒๕๓๙. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : แนวคิดหลักการและ
ความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ในอุทยานแห่งชาติ. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา
อุทยานแห่งชาติกับนันทนาการและการท่องเที่ยวในทศวรรษหน้าเพื่อทรัพยากรที่ยั่งยืน.
 ๒๗-๒๘ พฤษภาคม ๒๕๓๙. กรุงเทพฯ : กรมป่าไม้.
- ตรัยวิชิต เขาแก้ว ๒๕๔๖ . ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทวีป ศิริริศมี ๒๕๔๗. **รวมบทความวิจัยการท่องเที่ยว ชุดโครงการนโยบายและแผนอุตสาหกรรม**
การท่องเที่ยว ปี ๒๕๔๗. นนทบุรี : โรงพิมพ์ พี.เอส.พรินท์.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง ๒๕๔๘. **ติดอาวุธทางปัญญา : กระบวนการวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้**
ภาษาอังกฤษเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่นแบบยั่งยืน.
รวมบทความการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘. สำนักงานการพัฒนาและจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ : บริดจ์
เพรส.
- นิมิตพงศ์ เขาวนปรีชา ๒๕๔๔. **ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง**
อนุรักษ์บริเวณวนอุทยานน้ำตกเจ็ดสาวน้อย จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นริศรา นงนุช ๒๕๔๔. **รูปแบบการสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมอญ เกาะเกร็ด**
จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด ๒๕๓๕. **การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.**

บานเย็น ชาญธนะวณะฒน์ ๒๕๔๕. การท่องเที่ยวเกี่ยวกับผลกระทบต่อชุมชนชาวไทยใหญ่ : กรณีศึกษา หมู่บ้านถ้ำลอด ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

บุญเลิศ จิตตั้ง วัฒนา ๒๕๔๘. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : เพรส แอนด์ ดีไซน์.

ประหยัด ตะคอนรัมย์ ๒๕๔๔. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาตลาดริมน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประเวศ วะสี ๒๕๓๕. องค์กรชุมชน ทางรอดของรัฐบาลและสังคมไทย. หนังสือพิมพ์มติชน. มติชนรายวัน, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๓๕.

พระภิกษุ ศรีสวัสดิ์ และคณะ ๒๕๕๐. การศึกษากลไกและศักยภาพการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน บนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ไพฑูรย์ นิยมมา และคณะ. (๒๕๕๐). การพัฒนาเครือข่ายโฮมสเตย์ในเขตอีสานใต้. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ภราดา พยัฆวิเชียร ๒๕๓๙. ความสามารถในการรองรับเขตพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องให้ความสำคัญในปัจจุบัน. จุลสารการท่องเที่ยว. (๑๘ เมษายน-มิถุนายน).

รสิกา อังกูร ๒๕๔๙. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น. รวมบทความการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘. สำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ : บริดจ์ เพรส.

ราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕. พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.

สมชาย เตียวกุล ๒๕๔๙. การท่องเที่ยวตามวิถีไทยเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต. รวมบทความการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘. สำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ : บริดจ์ เพรส.

สมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ ๒๕๔๐. **การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน**. สถาบันวิจัยและพัฒนา ขอนแก่น : เจริญวิทย์การพิมพ์.

สุเมธ ตันติเวชกุล ๒๕๔๒. **เศรษฐกิจพอเพียงคือรากฐานของประเทศ**. สยามรัฐ (๕-๑๑ ธันวาคม).

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ๒๕๔๖. **นิเวศน์วัฒนธรรม : รากฐานใหม่แห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ๒๕๔๖. **นิเวศน์วัฒนธรรม : รากฐานใหม่แห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค.

อิทธิพล ไทยกมล. (๒๕๔๔). **ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ : กรณีศึกษาชุมชนตำบลหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Eber, S. (1992). **Beyond the Green Horizon : Principles for Sustainable Tourism**. World Wide Fund for Nature, United Kingdom.

Sproule, K.W. (1996). **Community-based Ecotourism Development: Identifying Partners in the Process**. **The Ecotourism Equation : Measuring the Impacts**.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่
จังหวัดหนองคาย

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ใช้เก็บข้อมูลเพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา :
บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย
ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำเครื่องหมาย / ลงในช่องข้อความ ที่ตรงกับความเป็น
จริง และตรงกับความเห็นของท่านให้มากที่สุด

ขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถาม

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่
จังหวัดหนองคาย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

๑. เพศ ชาย หญิง
๒. อายุ ต่ำกว่า ๑๕ ปี ๑๖-๒๕ ปี ๒๖ - ๓๕ ปี
 ๓๖ - ๔๕ ปี ๔๖ - ๖๐ ปี ปีขึ้นไป
๓. การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษา มธยมศึกษา วิชาศึกษา
 ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี อื่น ๆ
๔. อาชีพ.....
๕. ที่อยู่ปัจจุบัน อำเภอ..... จังหวัด.....

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

๖. จุดประสงค์ในการเดินทางมาเที่ยวที่วังน้ำมอก เพื่อ
 ท่องเที่ยว พักผ่อน ทัศนศึกษา ติดต่อราชการ
 ธุรกิจ เยี่ยมญาติ อื่น ๆ
๗. ท่านเดินทางมาที่วังน้ำมอกด้วยพาหนะแบบใด

- รถยนต์ส่วนตัว รถจักรยานยนต์ ประจําทาง
 รถบริษัททัวร์ รถจ้างเหมา อื่น ๆ

๘. การเดินทางหรือคณะที่ร่วมเดินทาง

- คนเดียว มาพร้อมครอบครัว กลุ่มเพื่อน ผู้ร่วมงาน
 มากับคณะทัวร์ อื่น ๆ (ระบุ).....

๙. จำนวนสมาชิกในกลุ่มที่ร่วมเดินทาง (รวมตัวท่านด้วย) จำนวน.....คน

๑๐. ท่านรู้จักและทราบข้อมูลของวังน้ำมอกได้อย่างไร (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- จากเพื่อนหรือคนรู้จัก จากนิตยสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
 บริษัททัวร์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 วิทยุ โทรทัศน์ สื่อโฆษณาต่าง ๆ อื่น ๆ (ระบุ).....

๑๑. ท่านเคยเดินทางมาเยือนวังน้ำมอกมาก่อนหรือไม่

- เคย จำนวน.....ครั้ง ไม่เคย

๑๒. ในการเดินทางครั้งนี้ ท่านใช้เวลาอยู่ในวังน้ำมอก.....วัน

๑๓. ระหว่างการท่องเที่ยวในวังน้ำมอก ท่านพักค้างคืนที่ใดบ้าง

- บ้านพักของวังน้ำมอก.....คืน อื่น ๆ (ระบุ).. จำนวน.....คืน

๑๔. การเดินทางมายังวังน้ำมอกครั้งนี้ ท่านจัดตัวเองว่าเป็น

- นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นักดูนกหรือสัตว์ตามธรรมชาติ
 นักเดินทาง นักท่องเที่ยวทั่วไป / ทักทายจร

อื่น ๆ โปรดระบุ.....

๑๕. การประเมินความพึงพอใจในการใช้บริการ

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ/ความคิดเห็น			
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
ที่พัก				
ห้องสุขา				
อาหารและเครื่องดื่ม				
ของที่ระลึก				
การบริการของเจ้าหน้าที่				
การเดินทาง				
ความปลอดภัย				
ที่ทิ้งขยะ				

๑๖. ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ สำหรับการท่องเที่ยวในวังน้ำมอก ครั้งนี้ประมาณ.....บาท

๑๗. ท่านรู้จักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือไม่

ไม่รู้จัก เพราะ.....

รู้จัก

ไม่แน่ใจ

๑๘. ให้ทำแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังต่อไปนี้

ประเด็น/ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ
๑. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ			
๒. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม			
๓. เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด			
๔. เป็นการท่องเที่ยวที่เพิ่มพูนความรู้ เช่น ดูนก/ธรรมชาติ			

๕.เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน			
๖.เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์กับคนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว			
๗.เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์			
๘.เป็นการท่องเที่ยวที่คนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์			

๑๙. ท่านมีความรู้สึกอย่างไรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- ชอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- ค่อนข้างชอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- รู้สึกเฉย ๆ ต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- ค่อนข้างไม่ชอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- ไม่ชอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๒๐. ท่านคิดว่าจะกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่

- กลับมาอีก เพราะ.....
- ไม่กลับมาอีก เพราะ.....

๒๑. ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของวังน้ำมอก

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ข้อมูล

ภาคผนวก ข.

ประวัติความเป็นมา และบริบทของบ้านวังน้ำมอก

จากการศึกษาเชิงระบบตามกรอบแนวคิดของการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย ปัจจัยนำเข้า ด้านประวัติความเป็นมา ประเพณีวัฒนธรรม การรวมกลุ่มองค์กร และ ทรัพยากรธรรมชาติ มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านวังน้ำมอก

บ้านวังน้ำมอก หมู่ที่ ๕ ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย เริ่มแรกเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๕ -๒๕๐๗ ได้มีราษฎรจากบ้านโคกขวกและชาวอำเภอศรีเชียงใหม่ และอำเภอท่าบ่อจำนวน ๔-๕ ครอบครัว ได้เข้ามาทำไร่ปลูกข้าว และเลี้ยงสัตว์ เก็บหาของป่าไปขายประเทศลาวเพราะถิ่นฐานเดิมที่เคยอาศัยอยู่เกิดน้ำท่วมและที่ทำกินไม่เพียงพอสำหรับครอบครัวที่มีจำนวนมากหลังจากนั้นมีชาวบ้านใกล้เคียงอพยพเข้ามาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งปี ๒๕๑๒ อำเภอศรีเชียงใหม่ ได้จัดตั้งหมู่บ้านขึ้น ชื่อว่าบ้านวังน้ำมอก ที่ตั้งของหมู่บ้าน มีภูเขาล้อมรอบตอนเช้าๆในฤดูหนาวจะมีหมอกลงมาก และลอยไปทั่วบริเวณหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านวังน้ำมอก ซึ่งเพี้ยนมาจาก น้ำหมอก

๒.๑.๑ ที่ตั้ง/อาณาเขต

บ้านวังน้ำมอก หมู่ที่ ๕ ตำบลพระพุทธบาท ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือและอยู่ห่างจากอำเภอ ศรีเชียงใหม่ประมาณ ๒๗ กิโลเมตร มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ จดบ้านผาตั้ง อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย

ทิศใต้ จดบ้านลุมพินี และบ้านดอนขนุน ตำบลด่านศรีสุข อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย

ทิศตะวันออก จดบ้านห้วยไฮ ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

ทิศตะวันตก จดบ้านห้วยไซงัว ตำบลผาตั้ง อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย

๒.๑.๒ จำนวนประชากร

หมู่บ้านมีผู้อยู่อาศัยรวมทั้งสิ้น ๑๗๒ หลังคาเรือน ประชากรรวม ๘๐๒ 42 แยกเป็นชาย ๓๘๘ คน หญิง ๔๑๔ คนซึ่งได้อพยพมาจากหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็น เมืองเลย ท่าบ่อศรีเชียงใหม่ บึงกาฬ บ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ฯลฯ และในหมู่บ้านวังน้ำมอกประกอบไปด้วยหลายชนเผ่าที่อพยพเข้ามาอยู่ เช่น ไทลาว ไทอีสาน ไทพวน ไทญวน และมีการใช้ภาษาพูดที่หลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม

๒.๑.๓ ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ลักษณะพื้นที่ทั่วไปของหมู่บ้านวังน้ำมอกเป็นภูเขาสูง สภาพป่าอุดมสมบูรณ์ เป็นต้นน้ำลำธาร ชนิดป่าเป็นป่าดิบแล้ง มีบางส่วนเป็นป่าเบญจพรรณ สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ ในระดับปานกลาง มีป่าไม้ปกคลุมร่มครึ้มสวยงามมีพืชสมุนไพรและชนิดของพืชที่ใช้เป็นอาหารขึ้นอยู่ทั่วไป

๒.๑.๔ ภูมิอากาศของหมู่บ้านวังน้ำมอก จะแบ่งออกเป็น ๓ ฤดูคือ

ฤดูร้อน จะอยู่ในช่วงเดือน มีนาคม – เดือนพฤษภาคม โดยในฤดูร้อนอากาศจะร้อนจัดและแห้งแล้งทำให้เกิดไฟป่าขึ้นในบางครั้ง

ฤดูฝน จะอยู่ในช่วงเดือนมิถุนายน – เดือนตุลาคม จะมีฝนตกชุกเพราะรอบๆ บริเวณหมู่บ้านมีภูเขาสูงล้อมรอบจึงทำให้เกิดฝนตกหนักแต่ไม่ทำให้เกิดความเสียหายกับบ้านเรือนของชาวบ้านมากนักเพราะมีต้นไม้ช่วยดูดซับน้ำไว้

ฤดูหนาว จะอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน – เดือนกุมภาพันธ์จะมีอากาศหนาวจัด เพราะเป็นพื้นที่ที่มีป่าล้อมรอบทั้งหมู่บ้าน

๒.๑.๕ รูปแบบการปกครอง

เป็นการปกครองแบบมีผู้นำโดยมีผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ นาย สมเกียรติ สุทธิฐาน เป็นผู้นำหมู่บ้านมาเป็นเวลานานมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อ.บ.ต. และคนในหมู่บ้านเป็นผู้ดูแลช่วยกัน และในหมู่บ้านมีการแบ่งออกเป็น ๑๑ คุ่ม โดยมีหัวหน้าคุ่มและรองหัวหน้าคุ่ม มาจนถึงสมาชิกของคุ่ม รูปแบบการปกครองแบ่งการปกครองออกเป็นคุ่มมี ๑๑ คุ่ม

๒.๒ ประเพณีและวัฒนธรรม

๒.๒.๑ ชนเผ่า

ชนเผ่าที่ที่อยู่ในบ้านวังน้ำมอกจะมีอยู่ประมาณ ๖ ชนเผ่าใหญ่ๆ ที่สามารถบอกเป็นแหล่งที่มาได้ ได้แก่ ไทอีสาน ไทลาว ไทพวน ไทญ้อ ไทเขมร ภูไท ซึ่งชนเผ่าเหล่านี้มีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่แรกเริ่มในการก่อตั้งบ้านวังน้ำมอกสาเหตุที่มีการมาก่อตั้งบ้านวังน้ำมอก ก็เนื่องจากหลายสาเหตุด้วยกันเช่น ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้เกิดน้ำท่วมที่ อ.ศรีเชียงใหม่ ดังนั้นก็เลยมีการย้ายถิ่นฐานมาบนที่สูงบริเวณวังน้ำมอก (ปัจจุบัน) ก็เลยทำให้มีการอพยพมาอยู่เรื่อยๆจนจนถึงปัจจุบัน

๒.๒.๒ หลักความเชื่อ

ชาวบ้านวังน้ำมอกได้ถูกปลูกฝังให้มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง การทำความดี การเป็นชาวพุทธที่ดีตามแนวพุทธศาสนิกชนตามแบบอย่างที่ดีได้มีการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น มีความเชื่อเรื่องผีสามเทวดาที่เป็นความเชื่อเรื่องศาลปู่ย่าที่มีประจำหมู่บ้านที่มีมาตั้งแต่ก่อตั้งหมู่บ้าน

๒.๒.๓ จาริตบุญประเพณีวัฒนธรรม

ชาวบ้านวังน้ำมอกได้มีการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมของหมู่บ้านที่บรรพบุรุษได้เคยทำมาก่อนแล้วได้แก่ประเพณีเลี้ยงบ้านจะกระทำขึ้นในวันพุธที่สองของเดือนพฤษภาคมของทุกปีประเพณีบุญเดือน ๖ หรือบุญบั้งไฟจะทำกันภายในหมู่บ้านจะแห่ไปตามถนนใหญ่ในตำบลทำตามประเพณีของหมู่บ้านและอาจจะมีคนนอกเข้ามาร่วมด้วยโดยอาจจะมีสินน้ำใจให้คนนอกที่สนใจเข้าร่วมในประเพณีนี้ด้วย

๒.๒.๔ ความเชื่อ

ชาวบ้านวังน้ำมอกมีความเชื่อเกี่ยวกับการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วมีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ ศาลปู่ – ย่า ที่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านที่ชาวบ้านนับถือ เคารพบูชาเพราะได้พบเห็นศาลปู่ – ย่า ตั้งแต่ก่อนอพยพเข้ามาอยู่แล้ว

๒.๒.๕ สถานที่สำคัญ

วัดเทสรังสี ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อบุญเจ้าล้านทองซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้านรวมไปถึงบุคคลภายนอกด้วย

ความหมายของน้ำมอกเป็นชื่อของปีนขนาดหนึ่ง ซึ่งในสมัยโบราณใช้ผิวให้สัญญาณบอกเหตุต่างๆเมื่อมีข้าศึกศัตรูมารุกราน บ้านวังน้ำมอกเดิมเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของวังน้ำมอก มีราษฎรที่อพยพมาจากที่ต่างๆกัน โดยเฉพาะผู้ใหญ่นาย สหาย และนายพูน ชาวบ้านโคกคอน ต.โคกคอน อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย ได้เริ่มมาตั้งหมู่บ้านในราว ๕-๖ หลังคาเรือน ทำมาหาเลี้ยงชีพโดยการตัดไม้และหาของป่าขาย ในราวปี พ.ศ. ๒๕๑๒ มีราษฎรจำนวนมากอพยพมาจาก อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี ได้มาตั้งถิ่นฐานลงที่บ้านไทยเจริญและกระจายขยายออกทั่วไป

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ พระอาจารย์ลี ได้มาตั้งวัดวังน้ำมอกเพื่อกระจายพระออก จากวัดหินหมากเป้งและได้สร้างทำนบกั้นก้นน้ำบริเวณหน้าวัด คุณธเนศ เอียสกุล (กินกาย) คหบดีจังหวัดหนองคายกับญาติมิตรก็ได้สนับสนุนทรัพย์ในการสร้างกุฏิหลังเล็กๆคนละหลัง ต่อมาเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๘ พระอาจารย์ลีได้ย้ายไปจำพรรษาที่วัดป่าบ้านนาหัวซ้าง ตำบลยางน้อย อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ก็มีพระอยู่จำพรรษาที่วัดวังน้ำมอกติดต่อกันเรื่อยๆมา

วัดวังน้ำมอกนี้ยังไม่ได้ตั้งเป็นวัดที่ถูกตั้งตามนิตินัยเป็นเพียงสำนักสงฆ์เท่านั้น เนื่องจากยังไม่ได้รับการอนุญาตให้ถูกต้องตามกฎหมายจนเมื่อปี พ.ศ ๒๕๓๓ จึงได้เริ่มการดำเนินติดต่อกับการขออนุญาตคาดว่าคงจะสำเร็จเรียบร้อยถูกต้องตามกฎหมายในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ถ้าอาจารย์ จิรศักดิ์ ชันติพิโล ได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๔ ปี เมื่อปีพ.ศ. ๒๕๑๔ ณ วัดศรีชมชื่น

(ปัจจุบันเป็นวัดป่าบ้านนาสีดา) ตำบลกลางใหญ่ อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดหินหมากเป้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยมีพระครูญาณปริชา (หลวงปู่เหรียญ) วร 44 เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูสุทธิญาณ ประยูติ (หลวงปู่ตัน สุทธิกาโม) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ จึงได้ย้ายจากวัดหินหมากเป้งไปจำพรรษาที่วัดวังน้ำมอก

๒.๒.๖ พระพุทธรูปล้านทอง

พระพุทธรูปล้านทอง ประดิษฐานอยู่ที่วัดเทสรังสี พระพุทธรูปปางมารวิชัย ประทับนั่งขัดสมาธิขนาดหน้าตักกว้าง ๕๙ นิ้ว สูงจากฐานตลอดพระเกตุ (พระรัศมี) ๑๐๙ องค์พระเป็นการรวบรวมเอาความงามของพระพุทธรูปศิลปะ สมัยต่างๆ ของไทยมารวมไว้ด้วยกัน ในวันที่ ๑๐ มกราคม ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๒ (เดือนยี่) ปีชวดเวลา ๑๕ นาฬิกา ๕๘ นาที จะมีการสมโภชองค์พระพุทธรูปของหมู่บ้านและ เฉพาะองค์พระทองหนักประมาณ ๗๐๐ กิโลกรัม ส่วนฐานทองหนักประมาณ ๙๐๐ กิโลกรัม รวมทั้งองค์และฐาน เป็นทองหนักประมาณ ๑,๖๐๐ กิโลกรัม คำนวณตามมาตราโบราณเป็นทองหนักหนึ่งล้านสามแสน จึงขอถวายนามพระพุทธรูปปฏิมาประธานที่หล่อขึ้น ณ วัดเทสรังสีว่า “พระเจ้าล้านทอง”

๒.๒.๗ ขนบธรรมเนียม

กฎระเบียบหมู่บ้านวังน้ำมอก ดังนี้

๑. ห้ามลักขโมย
๒. ห้ามส่งเสียงดังหลัง ๔ ทุ่ม
๓. ห้ามตัดไม้ทำลายป่า
๔. ห้ามทิ้งขยะในชุมชน
๕. ห้ามทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
๖. ห้ามทำลายของสาธารณะ
๗. ห้ามคนนอกเข้ามาหาของป่าไปขาย
๘. ห้ามเล่นการพนัน

๒.๒.๘ โทษของการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบหมู่บ้าน

๑. ตักเตือน
๒. ปรับไหม
๓. ดำเนินตามกฎหมาย

๒.๒.๙ การแต่งกายของชุมชนบ้านวังน้ำมอก

๑. แต่งกายสุภาพเรียบร้อย
๒. แต่งกายชุดพื้นเมือง สะอาด และตามกาลเทศะ

๒.๒.๑๐ ฮีต ๑๒ และ คอง๑๔ (คะลำ)

บุญขึ้นบ้านใหม่ (เดือนมกราคม) จัดทำขึ้นเพื่อเป็นสิริมงคลแก่คนในครอบครัว หมู่บ้านและยังถือว่าเป็นช่วงที่คนในชุมชนร่วมเฉลิมฉลองกันในวันปีใหม่

บุญสงกรานต์ (เดือนเมษายน ๑๓-๑๕) เป็นวันแสดงความกตัญญูทวดเทวี ขอขมาผู้ใหญ่ ขอพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน คือ “ การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ”

บุญเบิกบ้าน (เดือนพฤษภาคม) จะจัดขึ้นในวันพุธที่ ๒ ของเดือนพฤษภาคมถ้าวันพุธที่ ๒ ตรงกับวันพระก็จะเลื่อนเป็นวันพุธแรกของเดือนสถานที่ในการประกอบพิธีก็จะจัดที่บริเวณศาลาปู่ย่า ของหมู่บ้านซึ่งเป็นการเสริมสร้างสิริมงคลให้คนในชุมชนทั้งด้านการประกอบอาชีพและด้านการดำเนินชีวิต สำหรับของเซ่นไหว้จะมี ไก่, หมู, เหล้า, หมากพลู, บุหรี่, ชัน๕ , มีนางรำ (ไม่ต่ำกว่า ๔ คน) ผลไม้ ๙ ชนิด (ยกเว้น มะขาม) ดอกไม้ ธูปเทียนผู้ที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธี คือ “ แม่จ้ำ ” (ซึ่งเป็นตัวแทนของปู่ย่า)

บุญบั้งไฟ (พฤษภาคม) จะจัดขึ้นในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ จะอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคมถือว่าเป็นประเพณีสืบทอดต่อกันมาเพราะเชื่อว่าเป็นการส่งคำร้องขอฝนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นการเปิดประตูฝนให้แก่คนที่ทำอะไรทำนาหรือการใช้ชีวิตในด้านต่างๆ

บุญกฐิน (กรกฎาคม) ตั้งกองบุญต่อยอดเป็นการต่อยอดแต่จะไม่มีงาน มหรสพ เพราะเป็นวัตรธรรมยุตจะไม่มีการกินเหล้าและเนื้อวัวเพราะถือว่าเป็นสิ่งมีกลิ่นแรง

เข้าพรรษา (กรกฎาคม) จะมีการนำผ้าอาบน้ำฝนไปถวายให้พระที่วัดเพราะเป็นช่วงที่พระจะอยู่จำพรรษาที่วัดเป็นเวลา ๓ เดือน

ห่อข้าวประดับดิน (ตุลาคม) เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาเพื่อเป็นการทำให้คนที่ล่วงลับไปแล้วได้อยู่ได้กิน ถือว่าเป็นวันที่พยาบาลให้ออกมารับเอาอาหารจากญาติพี่น้องไปกิน และก็จะสามารถรับอาหารนี้ได้ถ้าเป็นอาหารในส่วนของญาติพี่น้องของตนเอง แต่ถ้าญาติพี่น้องไม่นำไปให้ในวันนั้นก็ไม่ได้เลยต้องรอให้ถึงเดือน ๑๐ แจกข้าวสากถึงจะรับได้

ข้าวสาก (เดือนตุลาคม) เป็นการไปทำบุญไปให้ผู้ล่วงลับไปแล้วที่ไม่มีญาติพี่น้องได้มารับอาหารในส่วนของคนอื่นได้ ที่ญาติของตนไม่นำไปให้ก็จะสามารถมารับเอาในส่วนนี้ได้

ออกพรรษา (ตุลาคม) เป็นวันที่พระเจ้าเปิดโลก คือ จะมีการทำบุญตักบาตรและจะ

มีความเชื่อในเรื่องของบั้งไฟพญานาคที่เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์

ลอยกระทง (พฤตจิกายน) เป็นการขอขมาแม่คงคา และจะมีการจัดกิจกรรมประกวดนพมาศโดยที่ให้คนที่มีอายุ ๔๐ ขึ้นไปมาประกวดแล้วค่อยให้รุ่นอายุ ๒๐ ไปประกวด แล้วเอาคนอายุ ๔๐ ขึ้นไปกับอายุตั้งแต่ ๒๐ มาแข่งขันกัน

๑. งานศพห้ามมีอาหารที่เป็นเส้น พืชผักห้ามเอาพวกที่เป็นเครือ
๒. งานศพถ้าศพอยู่ในบ้านห้ามซักผ้า ตัดผม ตัดเล็บ
๓. ศพที่ตายโหงให้นำไปไว้ที่วัดเลยห้ามเผา
๔. งานศพจะไม่มีมหรสพและห้ามเล่นการพนัน
๕. วันพุธห้ามตัดผม วันพฤหัสบดีห้ามโกนผม
๖. วันอังคารวันพุธห้ามเผาศพ
๗. ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ เป็น “กำฟ้ากำฝน” ห้ามถือจอบ ถือเสียม เพราะเป็นวันฟ้าเจ้า 46

ประตูลง ฟ้าจะผ่า

๘. วันที่ได้ยินเสียงจกจันร้องตอนตีห้าห้ามเริ่มทำการเกษตรเพราะเสียงจกจันร้องแสดงถึงความโหยหิวพืชที่ปลูกก็จะได้ผล

๙. งานแต่งห้ามทำอาหารประเภทเนื้อวัว
๑๐. ห้ามทำงานวันพระ
๑๑. วันเลี้ยงศาลปู่ย่าห้ามนำไข่ไก่ไปวางเด็ดขาด

๒.๒.๑๑ พิธีสู่ขวัญ

คือ การทำพิธีเรียกขวัญให้มาอยู่กับเนื้อกับตัว เป็นการแสดงการต้อนรับและขอความช่วยเหลือสร้างสิริมงคลให้กับตัวเอง หายเคราะห์ หายโศก ยิ่งการสู่ขวัญหลายอย่างเช่น งานแต่งงาน บวชนาค ข้าวขึ้นเถ้า ลานข้าว เป็นต้น

ผู้ดำเนินการในการประกอบพิธีกรรม (พ่อพราหมณ์) จะต้องใส่ชุดขาวในการประกอบพิธี คุณสมบัติพ่อพราหมณ์

๑. มีคาถาในการสู่ขวัญ
๒. รักษาศีล สะอาดทั้งกายและใจ
๓. มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป

๒.๒.๑๒ ศาลปู่ – ย่า

เป็นสถานที่ที่คนในหมู่บ้านวังน้ำมอกให้ความสนใจมากเพราะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวบ้านแห่งนี้ ชาวบ้านเชื่อกันว่าสิ่งที่คอยช่วยเหลือดูแลรักษาทุกคนในชุมชนให้ปลอดภัยจากสิ่งที่ไม่ดีที่จะเข้ามาในหมู่บ้าน

๒.๒.๑๓ ปราชญาชาวบ้าน

คือ ผู้รู้ในหมู่บ้าน คนที่มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหมู่บ้านที่สำคัญ ประกอบด้วย แม่ทรง ชื่อนางสมบัติ นามเคนอายุ ๖๒ ปี มีหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างศาลปู่ย่า กับชาวบ้านเมื่อเวลาที่ชาวบ้านทำผิดหรือจะเกิดเหตุร้ายจะมาบอกกล่าวผ่านแม่ทรงและเป็นผู้ดูแลศาลปู่ย่า เริ่มเป็นแม่ทรงมาได้ ๔ ปีแล้วตั้งแต่ ๒๕๕๐ โดยการเลือกคนทรงปู่-ย่า จะเป็นคนเลือกเอง พ่อพรหมณ์ ชื่อพ่อจันทร์ ศรีหาวงค์ อายุ ๖๙ ปี ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการกล่าวคำบายศรีสู่ขวัญและกิจกรรมในทางศาสนา เช่น งานแต่งงาน พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ พิธีการเลือกขวัญให้มาอยู่กับเนื้อกับตัวแม่จ๋าเป็นคนที่ยึดเครื่องเส้นไหว้ เป็นคนจัดทำพานบายศรีเพื่อให้พ่อพรหมณ์และแม่ทรงทำพิธีกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมอื่นๆ แม่จ๋ายังมีหน้าที่ทำความสะอาดศาลปู่-ย่า อีกด้วย

๒.๒.๑๔ วิถีชีวิต

เป็นการดำรงชีวิตอยู่แบบพอเพียงใช้ชีวิตอยู่แบบพออยู่พอกินมีการปลูกผักเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคภายในครัวเรือนบางครั้งก็นำมาขายเพื่อเป็นทุนในการเลี้ยงชีพและมีการช่วยเหลือกันในกลุ่มที่มีงานหรือมี งานบุญประจำปีภายในหมู่บ้าน ด้านอาหารที่รับประทานในครอบครัว⁴⁷ อาหารพื้นๆ เช่น แกงหน่อไม้ ส้มตำ และเป็นอาหารที่ทำได้เองตามฤดูกาลของมัน การประอาชีพของคนในชุมชนส่วนมากคือการทำไร่ปลูกสับปะรด มันสำปะหลัง และทำสวนยางพารา เป็นอาชีพหลักและจะมีอาชีพคือการรับจ้างเก็บพริกในเขตอำเภอศรีเชียงใหม่ที่อยู่ติดกับริมแม่น้ำโขงบางครอบครัวเสร็จจากฤดูการทำนา ก็ไปทำงานที่ต่างจังหวัด

๒.๓ การรวมกลุ่มขององค์กร

๒.๓.๑ กลุ่มออมทรัพย์

มีการก่อตั้งเมื่อวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๙ มีหน้าที่รับฝากเงิน ได้เงินสนับสนุนกลุ่มพัฒนาชุมชนและได้รับการสนับสนุนมาเรื่อยๆ ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกมีสมาชิกจำนวน ๑๘ คน มีเงินทุน ๑,๘๐๐ บาทแต่ในปัจจุบันมีสมาชิก ๑๕๗ คน มีเงินทุน ๖๐๐,๐๐๐ บาท อยู่ในการดูแลของคนในกลุ่ม การปล่อยเงินกู้มีคณะกรรมการ ๔ - ๕ คน แต่เวลาเก็บเงินคืนจะเป็นหน้าที่ของเหรียญกเพียงคนเดียว กลุ่มออมทรัพย์ได้มีการช่วยเหลือชาวบ้านชุมชนบ้านวังน้ำมอกในเรื่องของการช่วยทุนการศึกษา และชาวบ้านที่เดือดร้อนเรื่องเงินทองและค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

๒.๓.๒ กลุ่มโฮมสเตย์

มีการรวมกลุ่มกันเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และวัฒนธรรม โดยมีทุนทางธรรมชาติและทุนทางสังคมมีการจัดระบบการจัดการแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่

๒) **ด้านพื้นที่** ภูมิโอบมีพื้นที่ ๓,๕๐๐ ไร่ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นที่ชุมชนจัดเป็นโฮมสเตย์ และเป็นศูนย์ประสานงานของกลุ่ม ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของหมู่บ้าน

๒) **ด้านกิจกรรม** มีงานหัตถกรรมฝีมือชาวบ้าน โฮมพาแลง เด็กรักษ์ป่า การ บวชป่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตอนุรักษ์แบบ ชุมชนบ้านวังน้ำมอก

๓) **ด้านการจัดการ** เรียนรู้คนกับป่าในการพึ่งพาอาศัยกันและมีการจัด ระบบงานของผู้คนในชุมชนเช่น หลานน้อยนำท่องเที่ยวหรือ มัคคุเทศก์น้อย การอบรมการเป็นเจ้า บ้านที่ดีและการเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชุมชน

๔) **ด้านการมีส่วนร่วม** มีการรวมกลุ่มและแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของสมาชิก อย่างชัดเจน เช่น ด้านอาหาร ด้านการถักทอผ้า และการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นต้น

๒.๓.๓ กลุ่มเลี้ยงไก่

ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด ๒๕ คน ไก่ที่เลี้ยงเป็นไก่พื้นบ้าน มีการส่งออกขาย อาทิตย์ละ ๑ ครั้ง ชาวบ้านมีการเพาะพันธุ์ไก่เอง และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานลุ่มน้ำทอน และหน่วยงานปศุสัตว์เป็นผู้ให้งบประมาณสนับสนุนในการเลี้ยงไก่

๒.๓.๔ กลุ่มสมุนไพร

ที่เป็นหมอยาหลักๆมี ๓ คน เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ที่มาของการรวมกลุ่มคือ อยากรักษาสมุนไพรเพราะที่วังน้ำมอกมีสมุนไพรที่สามารถรักษาโรคได้ด้วยกันหลายชนิดและที่สำคัญอยู่ห่างไกลจากสถานพยาบาลของรัฐจึงมีการคิดค้นพึ่งพาการรักษาโรคจากสมุนไพรที่มีอยู่ สมุนไพรพื้นบ้าน เช่น

ลี้กลื่น - รักษาโรคเบาหวาน	ยอดข่อย - รักษาโรคความดัน
ขึ้นฉ่าย - รักษาความดัน	ต้นข่ง - รักษาโรคเบาหวาน
รากหญ้าคา- ช่วยลดไข้	รากมะเขือขึ้น- แก้ไอ

48

กาวเครือขาว สำหรับผู้หญิงช่วยให้มีลูกเร็วและรักษาโรคมะเร็งช่วยต้านเชื้อไวรัส
กาวเครือแดง สำหรับผู้ชายช่วยให้มีลูกเร็วและรักษาโรคมะเร็งช่วยต้านเชื้อไวรัส
ทั้ง ๒ ชนิดนี้ถ้าใช้ไม่ถูกวิธีจะทำให้อายุสั้น

๒.๓.๕ กลุ่มธรรมะ

ผู้ก่อตั้งคือหลวงพ่อยา (เจ้าอาวาสวัดเทสรังสี) จุดเริ่มต้นเริ่มจากเห็นคนในชุมชนขาด ระเบียบวินัยในตนเองทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เลยจัดให้มีการจัดกลุ่มธรรมะเพื่อคอยขัดเกลาคนในสังคมใน เรื่องคุณธรรมจริยธรรมซึ่งจะมีกิจกรรม ดังนี้ จัดอบรมธรรมะให้เด็กและเยาวชน ร่วมกิจกรรมกับ ชุมชน เช่น ช่วยงานศพ จัดกิจกรรมการถือศีล ช่วงวันพระ และเข้าพรรษา ทำบุญเบิกบ้าน จุดมุงหมายของกลุ่ม ให้ทุกคนละความชั่ว ปฏิบัติดีมีระเบียบวินัยมีคุณธรรมจริยธรรมอันจะส่งผลดี ให้กับสังคมในอนาคต

๒.๔ ทรัพยากรธรรมชาติ

๒.๔.๑ น้ำตกรังน้ำมอก

เกิดจากกลุ่มน้ำทอน มีธารน้ำไหลลดหลั่นกันไปเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของหมู่บ้านรังน้ำมอกซึ่งช่วงฤดูฝนของทุกปีจะมีน้ำไหลผ่านและมีนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศเข้ามาเที่ยวทำให้มีเงินหมุนเวียนในหมู่บ้านเรื่อยๆ

๒.๔.๒ บ่อน้ำทิพย์

ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่มีพระธุดงค์รูปหนึ่งมาปักกรดที่บนภูผีปอบ แต่ไม่มีน้ำดื่มมาใช้จึงนั่งสมาธิเกิดนิมิตว่ามีภูมเจ้าที่มาบอกว่าบนภูผีปอบมีบ่อน้ำถึงเจ็ดบ่อถ้าอยากได้ต้องไปบอกให้ชาวบ้านมาขุดช่วยกัน เมื่อชาวบ้านมาขุดก็พบบ่อน้ำถึงเจ็ดบ่อจริงๆ แต่ที่ใช้ดื่ม ใช้อาบได้จริงๆมีแค่บ่อเดียวคือบ่อที่เจ็ด

๒.๔.๓ จุดเรียนรู้ ป่าชุมชนภูผีปอบ

ป่าชุมชนภูผีปอบ ตั้งอยู่เทือกเขาภูพานคำ เป็นเขตป่าอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติเพียงแห่งเดียวของอำเภอสรีเชียงใหม่ ป่าภูผีปอบเป็นป่าอยู่บนเทือกเขาสูง เมื่อชาวบ้านไปเก็บของป่ามาขาย จะขึ้นไปด้วยความยากลำบากและเหน็ดเหนื่อยมาก จึงตัดพ้อเรียกชื่อภูนี้ชื่อว่า มังกรภูผีปอบเอ๋ย ป่าภูผีปอบแห่งนี้ ถูกลักลอบขึ้นไปเก็บของป่า และลักลอบตัดไม้ เผาถ่านมาขายทำให้ป่าถูกทำลายอย่างมาก ในปี ๒๕๓๙ หมู่บ้านจึงได้จัดตั้งอาสาสมัครพิทักษ์ป่าชุมชนภูผีปอบขึ้นเพื่ออนุรักษ์มรดกแห่งนี้เก็บไว้ให้ลูกหลานเป็นแหล่งอาหารอยู่กินสืบไป ป่าชุมชนภูผีปอบมีแหล่งเรียนรู้คือ เดินชมป่าไม้ สัตว์ป่านานาชนิด พืชสมุนไพร ป่าหินงามภูเขาไฟ ลานหิน ภูผาหิน น้ำตกรังน้ำมอก ธารน้ำไหล กินข้าวป่า หาหน่อไม้ เก็บเห็ดมาแกงกิน ผลงานดีเด่นของหมู่บ้านในการพิทักษ์ป่าภูผีปอบ จนได้รับพระราชทานธงเป็นหมู่บ้านราษฎร์อาสาสมัครพิทักษ์ป่า จากสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถและได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณ เป็นป่าอาหารชุมชนดีเด่น ปี ๒๕๔๓ จากกรมป่าไม้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จนทำให้การอนุรักษ์ชุมชนป่าภูผีปอบเกิดผล ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์จนถึงปัจจุบัน

๒.๔.๔ ทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้ภายใต้ชุมชนเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีความหนาแน่นของพันธุ์ไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศพันธุ์ไม้ที่พบส่วนใหญ่ได้แก่ ไม้จิก ไม้รัง ไม้กรุง ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้เปื่อย ไม้เต็งรัง ไม้แดง ไม้ยางป่า ไม้ตะแบก ไม้ตะบัก รวมทั้งมีสมุนไพรหลากหลายชนิด เช่น กำลั้งเสื่อโคร่ง พวงพีบัว หมากหม้อ ปลาไหลเผือก ต้นคุณ นางพญาสามสิบ ราก โตไม่รู้ล้มเล็ก โตไม่รู้ล้มใหญ่ เครือเขาคอน จากจิต เครือบอระเพ็ด ฯลฯ ที่สามารถหาได้ตามป่า ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๐๗ รัฐบาลได้เข้ามาสัมปทานป่าไม้ให้กับโรงเรื้อย ทำให้ป่าไม้ในเขตพื้นที่ถูกทำร้ายเป็นจำนวนมาก มีชาวบ้านเข้ามาอาศัยจำนวนมาก จึงมีการบุกรุกป่าตัดไม้เพื่อทำการเกษตร และที่

อยู่อาศัยทำให้ป่าถูกทำลายเรื่อยมา จนต่อมาได้มีทหารเข้ามาตรวจพบจึงสั่งห้าม และเข้าบ้านจึงเป็นจากการตัดไม้ขายมาทำเตาเผาถ่านแทน และเมื่อมีคนหนึ่งทำคนอื่นก็ทำตามกันมาเรื่อย เมื่อทหารมาลาดตระเวนก็พบกับสภาพป่าถูกทำลายเป็นจำนวนมาก ทหารจึงได้ทูปทำลายเตาถ่าน ซึ่งตอนนั้นยังไม่มีการบริหารและการจัดการป่าไม้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้มีทหารกองทัพอากาศที่ ๒ เข้ามาอบรมและเริ่มบำรุงป่า พ.ศ. ๒๕๓๘ ก็มีอาสาสมัครพิทักษ์ป่าก็ได้เข้ามาอบรมให้ความรู้ เพื่ออนุรักษ์และบำรุงป่ากับชาวบ้านและได้รับธงพระราชทานในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ เข้าบ้านได้มีการรวมตัวกันเพื่อตั้งกฎ เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ และไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า โดยใช้ฮีต ๑๒ ครอง ๑๔ เป็นเกณฑ์ในการตั้งกฎ เมื่อพ.ศ. ๒๕๔๑ ได้มีนายติณณภพ สุพันธ์เข้ามามีบทบาทในการจัดตั้งโฮมสเตย์ และมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพของชาวบ้านจากการตัดไม้ กลายมาเป็นการอนุรักษ์ป่า

๒.๔.๕ ทรัพยากรน้ำ

แหล่งน้ำสาธารณะในชุมชนชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ต่างๆ ในการประกอบอาชีพเกษตรและดำรงชีวิต แหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันในหมู่บ้าน เช่น ห้วยเม็ก เขื่อนน้ำทอน ห้วยวังใหญ่ ห้วยถ้ำเต่า ห้วยสระบัว เป็นต้น โดยชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ในการเก็บพืชผัก หากุ้งหอยปูปลา เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน

๒.๔.๖ ทรัพยากรสัตว์

โดยอดีตป่าไม้ มีความอุดมสมบูรณ์ทำให้พบสัตว์ป่าอาศัยอยู่ในป่าชุมชนหลายชนิด ได้แก่ เก้ง กวาง เสือ ฟาน หมิวาย เม่น นกยูง ไก่ฟ้าพญาลอ หมาจิ้งจอก ไก่ป่า กระรอก กระแต กระจก กระต่าย นกขอด นกหอน นกกระเจง นกขุนทอง แลน เห็น หมูป่า ฯลฯ แต่ในปัจจุบันป่าไม้ถูกทำลาย และถูกบุกรุกทำให้ป่าเหล่านี้อพยพไปที่อื่น บ้างก็ถูกล่าเป็นอาหาร จนปัจจุบันเหลือเพียง หมาจิ้งจอก ไก่ป่า หมูป่า กระลอก กระแต กระต่าย ฟาน หมูป่า และมีจำนวนลดน้อยลง

๒.๔.๗ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้น ๒ กลุ่มเพื่อดูแลป่าชุมชน สาเหตุที่จัดตั้งกลุ่มนี้เนื่องจากอยากสืบสานปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

๑) กลุ่มพิทักษ์ป่า มีหน้าที่ ออกกฎระเบียบ สอดส่อง รักษา และตักเตือน 50 เกี่ยวกับป่าชุมชนของหมู่บ้านวังน้ำออก

๒) กลุ่มเด็กรักษ์ป่า กลุ่มเด็กรักษ์ป่าเป็นตัวเชื่อมระหว่างธรรมชาติกับคนเข้า

ด้วยกัน เด็กรักรัษปาจะเป็นคนสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บ้านวังน้ำมอกจะใช้กลุ่มเด็กรักรัษปาเป็นจุดขายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยวที่มาหมู่บ้านวังน้ำมอกแห่งนี้

เศรษฐกิจหมู่บ้านวังน้ำมอก

อาชีพหลักการปลูกยางพารา การปลูกยางพาราเริ่มจากโครงการพระราชดำริสเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่ (น.พ.ค.๒๕) ได้นำกล้ายางพารามาแจกให้แก่ราษฎรบ้านวังน้ำมอก หลังจากนั้นชาวบ้านวังน้ำมอก ก็เริ่มปลูกยางพาราโดยการหาซื้อเองโดยเริ่มต้นจากราคาตันละ ๑๒ บาท ส่วนมากต้นทุนที่ได้จะกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพื่อการเกษตร (ธ.ก.ส.) ประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท เพื่อใช้ในการลงทุนปลูกยางพารา ต่อมายางพาราได้รับความนิยมชาวบ้านก็เริ่มปลูกเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ราคากล้ายางพาราเริ่มเปลี่ยนเป็นตันละ ๒๕ บาทขึ้นไป ตามชนิดพันธุ์ของยางพารา การปลูกยางพาราจะเริ่มปลูกในช่วงเดือน พฤษภาคม-มิถุนายน

การปลูกสับปะรด จะปลูกได้ตลอดปีปลูกได้เป็นไร่ของสับปะรดเองหรือจะปลูกผสมกับสวนยางพาราก็ได้ซึ่งสับปะรดจะใช้เวลาในการเจริญเติบโต ในระยะเวลาประมาณ ๑ ปี ๖ เดือนจึงจะสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ถ้ามีคนมาซื้อถึงสวนก็จะประมาณกิโลกรัมละ ๓-๔ บาท ถ้านำไปขายที่โรงงานจะได้ประมาณกิโลกรัมละ ๕-๖ บาทถ้านำไปวางขายเองได้ประมาณกิโลกรัมละ ๘ บาท รายได้โดยเฉลี่ย ๒ ไร่ ประมาณ ๔๗,๐๐๐ บาท

ทำสวนผลไม้สวนผสม การทำสวนผลไม้ผสมจะเริ่มปลูกในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยได้รับพระราชทานพันธุ์ไม้จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ จากโครงการเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรอำเภอนำมาสนับสนุนในการลงทุนปลูกมันสำปะหลัง ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะกู้เงินจากกองทุนเงินล้านของหมู่บ้าน และกองทุนอื่นๆของหมู่บ้าน ฤดูกาลที่ปลูกจะอยู่ในช่วงเดือน พฤษภาคม -มิถุนายน และจะเก็บผลผลิตได้ตอนอายุครบ ๒ ปีในช่วงเดือน มีนาคม-เมษายน ในการใส่ปุ๋ยเคมี จะใส่ ๑ กระสอบต่อ ๑ ปี กระสอบละประมาณ ๖๐๐ บาท และส่วนมากจะใช้ปุ๋ยคอกแทนปุ๋ยเคมี หลังจากนั้นชาวบ้านก็จะเริ่มปลูกมันสำปะหลัง เพราะได้ราคาดี

การทำนา การทำนาจะเริ่มทำตั้งแต่เดือนกรกฎาคมเพราะว่าช่วงนี้น้ำจะมีมากในช่วงนี้และเหมาะแก่การทำนาส่วนมากชาวบ้านจะนิยมทำสวนอย่างอื่นมากกว่าการทำนาเช่นการ

ทำสวนยางพาราปลูกผลไม้ผสมเพราะชาวบ้านไม่ได้ทำนาเพื่อขายข้าวแต่จะทำพออยู่พอกินแต่บางครั้งเรือจะซื้อข้าวกินเองเนื่องจากที่ดินส่วนใหญ่ใช้ในการปลูกยางพาราทำสวนผลไม้ผสมเป็นต้น

ไม้กวาดทางมะพร้าว การทำไม้กวาดทางมะพร้าว จะทำได้โดยสมาชิกในกลุ่ม home stay หรือไม่ใช่สมาชิกก็ได้ ส่วนมากจะเป็นชาวบ้านที่เข้ากลุ่มของโฮมสเตย์ โดยวัตถุประสงค์ทั้งหมดทางกลุ่มจะจัดหาและซื้อให้ แล้วชาวบ้านนำไปทำแล้วกลุ่มจะให้ค่าแรงอันละ ๒๐ บาทแล้วทางกลุ่มโฮมสเตย์ก็นำมาวางขายที่ศูนย์ รายได้จะนำเข้าสู่ส่วนกลางแล้วนำมาปันผลในรอบปีประมาณ ๑,๐๐๐ บาทขึ้นไปซึ่งรายได้ส่วนนี้ก็สามารถช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้

ไม้กวาดดอกแฉะ การทำไม้กวาดดอกแฉะเป็นอาชีพหนึ่งที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน โดยมีการเรียนรู้และสืบทอดเรียนรู้จากคนภายในหมู่บ้าน ผลิตภัณฑ์ใช้กันเองภายในครัวเรือนปัจจุบันมีการพัฒนาสามารถสร้างอาชีพเสริมรายได้ให้กับชาวบ้าน ไม้กวาดทำมาจากดอกแฉะที่มีอยู่ตามบริเวณป่าชุมชนภูผีปอบถ้าไม่มีก็จะซื้อมาจากจังหวัดเลยโดยการนำเอาดอกแฉะมาตากแดดให้แห้งตีให้เม็ดออกจากก้านดอก จากนั้นนำดอกของต้นแฉะมาถักขึ้นเป็นรูปไม้กวาดทำแบบต่างๆเช่นแบบหางไก่หาง หางปลา หางม้า และหางช้าง

โคมไฟฟาแลง การทำโคมไฟฟาแลงส่วนใหญ่จะเป็นงานประจำของคนในชุมชนหรือเป็นงานฝีมือของเด็กในหมู่บ้าน เพราะเป็นการหารายได้พิเศษในวันเสาร์ – อาทิตย์ หรือตอนปิดภาคเรียนจากความสามารถการทำโคมไฟฟ้านั้นต้องอาศัยความประณีตและใช้เวลานานพอสมควรการขายของการรับจ้างทำโคมไฟฟ้านี้จะเป็นอันละ ๑๐๐ บาท ตามขนาดของโคมส่วนการจำหน่ายในรอบ ๑ ปี จะขายโคมไฟฟาได้ประมาณ ๕๐ โคม/ปี หากมีงานหรือวันสำคัญต่างๆ ทั้งวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาก็จะได้ทำโคมไฟฟาเยอะเป็นพิเศษเพราะชาวบ้านบางคนต้องนำโคมไฟฟาไปถวายวัดหรือหากมีงานวันเกิดหรือคนเกิดในวันไหนก็จะมีคำสั่งซื้อโคมไฟฟาแลงตามสีของวันเกิดและปักชื่อใส่โคมไฟฟาและนำไปถวายวัดเพื่อเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของ วันเกิดส่วนบุคคลที่สนใจในการทอผ้าหรือทำโคมไฟฟ้านั้นต้องมีการฝึกหัดเรียน และเป็นการหารายได้ไปด้วย ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กในชุมชนที่หลังเลิกเรียนแล้วจะมาทำ ส่วนใหญ่ก็จะไม่มีอะไรทำก็จะมาเรียนเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมของหมู่บ้าน และต้องเรียนเขียนสามน้ำสี่ ถ้าเรียนจบแล้วจะมีทุนให้และจะเป็นการฝึกงานไปด้วยเป็นการศึกษาของวัฒนธรรมของชุมชนไปเรื่อยๆเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมไม่ให้สูญหายไปการทำโคมไฟฟาแลงจึงเป็นการสร้างอาชีพเสริมให้กับชาวบ้านวังน้ำมอกนอกจากจะทำให้ชาวบ้านหรือเด็กในหมู่บ้านใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แล้วยังเป็นสิ่งประดับตกแต่งบ้านที่สวยงามและยังรักษาศิลปวัฒนธรรมไทยตั้งแต่โบราณไม่ให้สูญหายไปจากสังคมไทยอีกด้วย

รับจ้างทั่วไป/ทอผ้า การทอผ้าเป็นอาชีพเสริมของชาวบ้านวังน้ำมอก ส่วนมากชาวบ้านจะทอผ้าหลังจากหมดฤดูของการทำเกษตรที่ทำงานเสร็จ ชาวบ้านถึงจะพากันมาทอผ้า ชาวบ้านจะมารับผ้าจากส่วนกลางไปทำ โดยที่ชาวบ้านจะไม่ได้ลงทุนเพียงแต่แรงงานเท่านั้นที่มี 52 ส่วนฝ่ายที่เป็นส่วนกลางไปซื้อมาจากจังหวัดสกลนครสกลนคร ๑ ปีจะเดินทางไปซื้อ ๒ ครั้ง ประมาณ ๑ แส่นบาทขึ้นแล้วให้ชาวบ้านนำไปทอโดยให้ค่าแรง เป็นกิโลกรัมละ ๑๐๐ บาทไม่ว่าผ้าที่ทอจะมีลายหรือไม่มีลายก็ได้ขึ้นอยู่กับผู้ทอผ้าหรือมีความรู้เกี่ยวกับรายการทอผ้าแต่ทุกลายผ้าจะซื้อราคาเดียวกัน คือ กิโลกรัมละ ๑๐๐ บาท เงินที่ได้ก็จะนำมาแบ่งกันภายในกลุ่มองค์กร

การตัดเย็บผ้า การตัดเย็บผ้าของกลุ่มโฮมสเตย์ จะนำวัตถุดิบมาจากกลุ่มโดยการทอของชาวบ้านโดยกลุ่มจะรับผ้าจากชาวบ้านที่รับทอผ้าทุกชนิด ไม่ว่าจะไม่มีลายหรือไม่มีลวดลายขีดหรือไม่มีขีดต่างก็จ้างให้ทอเป็นกิโลกรัมละ ๑๐๐ บาท กลุ่มเย็บผ้าจะรับเย็บผ้า ต่อจากโฮมสเตย์ทางศูนย์โฮมสเตย์จะรับตัดผ้า วัดตัวและจ้างให้ชาวบ้านเป็นคนเย็บ การเย็บผ้าขึ้น การเย็บผ้าชนิดต่างๆ และเป็นการประดิษฐ์การสร้างของชุมชน ทำให้ชุมชนมีอาชีพในชุมชนโดยไม่ต้องออกไปทำงานภายนอกหมู่บ้านหรืองานที่หนักแต่ชาวบ้านนี้ก็จะมีอาชีพเลี้ยงตัวได้ รายได้เฉลี่ยรอบปีของโฮมสเตย์ ประมาณ กลุ่มละ ๕-๖ หมื่นบาท/ปี แล้วจะมีการปันผลทุกปี สมาชิกแต่ละคนจะสามารถถือหุ้นได้ไม่เกิน ๑๐ หุ้น การปันผลแต่ละปี ของ ๑ หุ้น จะได้ ประมาณ ๗๐๐ บาท

หน่อไม้อัดถุง การทำหน่อไม้อัดถุงกินเป็นการถนอมอาหารของชาวบ้าน และต่อมาได้มีการจัดทำขึ้นเป็นอาชีพเสริมของชาวบ้าน เพราะในฤดูของการหาหน่อไม้จะมีเยอะ การจัดจำหน่ายหน่อไม้ของชาวบ้าน บ้านวังน้ำมอกที่ home stay โดยทางศูนย์จะเริ่มซื้อหน่อไม้มาจากชาวบ้านและนำมาอัดถุงจำหน่าย โดยมีต้นทุนประมาณกิโลกรัมละ ๔๐ บาท แต่ทางศูนย์จะขาย กิโลกรัมละ ๕๐ บาท ก็คือมีกำไรกิโลกรัมละ ๑๐ บาท การทำหน่อไม้อัดถุงก็จะทำให้ทางศูนย์มีรายได้มากขึ้น

ภาคผนวก ค.

ภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการเก็บข้อมูล

ชาวต่างชาติที่มาร่วมงานโฮมพาลงและผูกฝ้ายบายศรีสู่ขวัญ

การแสดงรำพื้นบ้านรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของบ้านวังน้ำออก

คุณติณณภาพ สุพันธ์และกลุ่มอนุรักษ์ต่างๆ

กิจกรรมการสนทนากลุ่ม(Focus Group Interview)

คณะนักวิจัยสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลชุมชนบ้านวังน้ำมอก

สัมภาษณ์การจัดตั้ง Home stayและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สถานที่พักของนักท่องเที่ยวในการเข้าพักแบบโฮมสเตย์

Home stay ที่พักของนักท่องเที่ยว

คณะนักวิจัยถ่ายรูปท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ “ป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน”

คณะนักวิจัยถ่ายรูปร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

คณะนักวิจัยสำรวจพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านวังน้ำมอก

กลุ่มอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของบ้านวังน้ำมอก

คณะนักวิจัยร่วมกันสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลการรวมกลุ่มองค์กรของชาวบ้านวังน้ำมอก

การทำทอเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของบ้านวังน้ำมอก

พระพุทธรูปล้านทอง วัดเทสรังสีที่เป็นที่เคารพบูชาของบ้านวังน้ำมอก

การทำของเที่ยวเชิงอนุรักษ์การรวมกลุ่มองค์กรของบ้านวังน้ำมอก

การสาธิตการทำโคมไฟพาดของบ้านวังน้ำมอก

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การรวมกลุ่มองค์กรทำอาหารพื้นเมือง

การทำพิธีพืชมบายศรีสู่ขวัญของบ้านวังน้ำมอก

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การรวมกลุ่มองค์กรของเด็กรักษ์ป่าบ้านวังน้ำมอก

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย	นายอิทธิพล โกมล
วัน เดือน ปีเกิด	๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๑
สถานที่ทำงาน	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม (นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ)
คุณวุฒิ	ปริญญาโท (กศ.ม.) การศึกษามหาบัณฑิต เอกบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
โทรศัพท์/โทรสาร	๐-๔๒๔๑-๓๒๔๗-๘
โทรศัพท์เคลื่อนที่	๐-๘๑๘๗-๔๐๑๓๖
E-mail Address:	culturenk@yahoo.com
ผลงานทางวิชาการ/วิจัย	๑. การปฏิบัติงานของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จังหวัด หนองคาย ๒. การรื้อฟื้นประเพณีสู้ขวัญควาย อำเภอบึงกาฬ จังหวัด หนองคาย
คติประจำใจ	๑. ปลาที่ว่ายทวนกระแสน้ำย่อมจะแข็งแรงกว่าปลาที่ว่ายตาม น้ำเสมอ ๒. ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น